

OPPL. 7 558 000

den

APRIL 1985

ENKLE SANNHET

et tidsskrift til forståelse

ER VI TRUET AV HUNGERSNØD?

Den Enkle Sannhet har ingen abonnements- eller løssalgspis, men utgis gratis. Dette er gjort mulig ved frivillige tiender og gaver fra medlemmene i Guds Verdensvide Menighet og andre som har valgt å støtte menighetens arbeid. Men bidrag mottas med takk. De som ønsker å støtte dette verdensomspennende arbeidet på frivillig basis, er velkomne som medarbeidere for å utbre det opprinnelige, sanne evangelium til alle nasjoner. Bidrag kan sendes til Worldwide Church of God's konti i: *Norge*: Postgiro 2296978; bankgiro 7082.05.12624; *Sverige*: Postgiro 980730-6; *Danmark*: Den danske Bank, Konto 3258-13620-9. Vennligst send eventuelle bidrag til nærmeste adresse (se adresselisten nedenfor).

den ENKLE SANNHET

et tidsskrift til forståelse

ÅRG. 2 NR. 3

Opplag: 7 558 000

APRIL 1985

GRUNNLEGER OG SJEFREDAKTØR HERBERT W. ARMSTRONG

HOVEDREDAKTØR:
HERMANN L. HÖH

ANSVARLIG REDAKTØR:
DEXTER H. FAULKNER

NYHETSREDAKTØR INTERNASJONALT:
GENE H. HÖGBERG

KUNSTNERISK LEDER:
MONTE WOLVERTON

STEDFORTREDENDE SJEFREDAKTØR:
RAYMOND F. MCNAIR

FASTE MEDARBEIDERE:
JOHN HALFORD, RONALD D. KELLY,
RODERICK C. MEREDITH, DONALD D. SCHRÖDER,
JOHN R. SCHRÖDER, MICHAEL A. SNYDER,
CLAYTON D. STEEP, KEITH W. STUMPF

REDAKSJON:
SHEILA GRAHAM, NORMAN L. SHOAF

ARTIKKELFORFATTERE:
DIBAR APARTIAN, ROBERT BORAKER,
KENNETH C. HERRMANN, PATRICK A. PARNELL,
RICHARD H. SEDLIACIK, WILLIAM STENGER,
DAN C. TAYLOR, JEFF E. ZHORNE

MANUSKRIP-TKORREKTUR:
PETER MOORE

REDAKSJONSASSISTENTER:
CHERYL EBELING, KAREN FERGEN,
WERNER JEBENS, JANICE RÖMER,
MARIA ROOT, TONY STYER, WENDY STYER,
RON TOTI, EILEEN WENDLING

GRAFIKK:
Grafikkredaktør: RANDALL COLE
Stab: MATTHEW FAULKNER, L. GREG SMITH
Design-konsulent: GREG S. SMITH

FOTOREDAKSJON:
Ansvarshavende: WARREN WATSON
Leder for billedproduksjon: HAL FINCH
Stab: G. A. BELLUCHE JR.,
KEVIN BLACKBURN, CHARLES BUSCHMANN,
NATHAN FAULKNER, ALFRED HENNIG,
ELIZABETH RUCKER, KIM STONE
Fotoarkiv: VERONICA TAYLOR

UTGIVELSE:
Sjef for utgivelse: RAY WRIGHT
Produksjonsansvarlig: ROGER G. LIPPROSS
Produksjonssjef: RON TAYLOR
Internasjonale koordinatører:
VAL BROWN, BOB MILLER,
GERALD VAN DER WENDE
Opplagsansvarlig: BOYD LEESON
Opplagsassistent: CAROL RIEMEN
Kioskbladforsendelse: JOHN LABISSONIERE

FORRETNINGSFØRER:
L. LEROY NEFF

INTERNASJONALE UTGAVER:
BRITISK: JOHN ROSS SCHRÖDER
FRANSK: DIBAR APARTIAN
HOLLANDSK: JOHAN WILMS
ITALIENSK: CARN CATHERWOOD
NORSK: ROY ØSTENSEN
SPANSK: DON WALLS
TYSK: JOHN B. KARLSON

REGIONALE KONTORER:
AUSTRALIA: ROBERT MORTON
CANADA: COLIN ADAIR
ENGLAND: FRANK BROWN
FILIPPINENE: ROD MATTHEWS
FRANKRIKE: SAM KNELLER
LATIN-AMERIKA: LEON WALKER
NEDERLAND: BRAM DE BREE
NEW ZEALAND: PETER NATHAN
PUERTO RICO: STAN BASS
SYD-AFRIKA: ROY MCCARTHY
SVEITS: BERNARD ANDRIST
VEST-TYSKLAND: FRANK SCHNEE

ARTIKLER

- 2 Er vi truet av hungersnød?
- 5 Tyrkia — Snart i nyhetene!
- 7 Vil mennesket noengang elske sin neste?
- 10 Hvordan vi best kan overvinne stress
- 17 Sannheten om barneoppdragelse:
De oversette mellomårene

FASTE RUBRIKKER

- 1 Personlig fra Herbert W. Armstrong
- 14 Internasjonalt utsyn
- 23 Nyhetsoversyn

FORSIDEBILDET

Øynene til Afrikas barn setter ikke bare søkelyset på tørkens virkninger, men enda viktigere, behovet for å forstå og rette misbruk av landet. Skogødeleggelse, overbeiting, feilaktige dyrkingsmetoder, dårlig regjeringsplanlegging og sivile optøyer, alt medvirker det til en voksende trussel om sult og epidemier verden over.

FORSIDEBILDE: ERNST HERB — PT

Den Enkle Sannhet (The Plain Truth) blir også utgitt på engelsk, fransk, hollandsk, italiensk, spansk og tysk av Worldwide Church of God, Pasadena (California, USA) og Borehamwood (England). © 1985 Worldwide Church of God. Alle rettigheter forbeholdt. Printed in England by Ambassador Press, St. Albans. Kan bestilles i:
Norge: Postboks 2513 Solli, N-0203 Oslo 2
Danmark: Postboks 211, DK-8100 Århus C
Sverige: Box 5380, S-102 46 Stockholm

Andre utgaver av *The Plain Truth*:
Engelsk: *The Plain Truth*, P.O. Box 111, Borehamwood, Herts., England WD6 1LU. Tlf. 01-207-2811
Fransk: *La Pure Vérité*, B. P. 64, F-75662 Paris CEDEX 14, Frankrike Tlf. 01-33-26084
Hollandsk: *De Echte Waarheid*, Ambassador College, Postbus 444, 3430 AK Nieuwegein, Nederland. Tlf. 034-0239922
Italiensk: *La Pura Verità*, Castella Postale 10349, I-00144 Roma EUR, Italia
Spansk: *La Pura Verdad*, Apartado Postal 1230, Madrid 9, Spania
Tysk: *Klar & Wahr*, Ambassador College, Postfach 1129, D-5300 Bonn 1, Vest-Tyskland Tlf. 0228-218061

Andre *Plain Truth*-adresser:
USA: 300 W. Green St., Pasadena, California 91123. Tlf. 800-423-4444
Canada: P.O. Box 44, Station A, Vancouver, B.C. V6C 2M2. Tlf. 1-800-663-2345
Australia og Sydøst-Asia: P.O. Box 202, Burleigh Heads, Queensland 4220, Australia. Tlf. 075-35-4233
New Zealand og Stillehavssøyene: P.O. Box 2709, Auckland 1, New Zealand
Ghana: P.O. Box 9617, Kotoka Int. Airport, Accra
Kenya: P.O. Box 47135, Nairobi
Nigeria: P.M.B. 21006, Ikeja, Lagos State
Syd-Afrika: P.O. Box 5644, Cape Town 8000
Zimbabwe: P.O. Box U.A. 30, Union Ave., Harare
Filippinene: P.O. Box 1111, Makati, Metro Manila 3117
Latin-Amerika: Institución Ambassador, Apartado Postal 5-595, 06500 México D.F., Mexico
Karibiske hav: P.O. Box 6063, San Juan, Puerto Rico 00936

Husk å sende melding om adresseendring så snart som mulig hvis du endrer adresse. Vennligst vedlegg en gammel adresseklapp sammen med din nye adresse.

Hva er i veien med fagforeningene?

I likhet med kapitalisten, direktøren og alle oss andre står den fagorganiserte arbeider idag på randen av menneskelig utslettelse!

Vi står overfor det samme fundamentale problem med hvordan menneskeheten selv skal overleve!

Enhver virkning har sin årsak. Hva førte vår sivilisasjon til denne forvirrende situasjonen hvor det for første gang er mulig for menneskeheten å eliminere seg selv fra jordens overflate?

I personligspalten har vi nylig tatt for oss noen av de viktigste sidene av menneskenes sivilisasjon. Vi har sett på hva myndigheter, forskning og teknologi har bidratt med, og hva forretningslivet og industrien har gjort. Nå er turen kommet til fagforeningene.

Hva har fagforeningsvirksomheten bidratt med til utviklingen av vår tids sivilisasjon?

Når vi ser på fremskrittene i vårt eget århundre, må vi vel si at bidragene fra arbeidslivet har vært utrolig store og viktige?

Vår tids arbeiderorganisasjoner har skapt den høyeste levestandard for den jevne mann — og for hele nasjonen — som noe land har opplevd siden menneskene først tok bolig her på jorden. Arbeidstiden er blitt kortere, lønningene er blitt høyere og arbeidsforholdene forbedret i en utrolig grad fra hva de tidligere var — og ennå er i mange land utenfor Vesten. Noe av det viktigste er lovene om barnearbeid.

Men på den annen side er de færreste klar over at arbeidslivet også har hatt sin andel i utviklingen mot en kaotisk verden.

Hvis man ikke går dypere inn i problemet, kan man knapt tro at arbeiderorganisasjonene kan ha vært med på å skape våre problemer med arbeidsløshet, inflasjon og de innhugg utenlandsk konkurranse har gjort.

Tidlig i vårt århundre fikk amerikansk industri et forsprang på de fleste andre industrinasjoner — gjennom masseproduksjon på samlebånd, noe som var mulig på grunn av det store amerikanske massemarked. Det førte igjen til sterkt reduserte produksjonskostnader — med tilsvarende sterkt økende fortjeneste. Nå ville normalt samme utvikling ha inntruffet i USA som i England, hvor de rike industriherrene levde i luksus på basis av billig arbeidskraft, fordi de fulgte trangen til å “få” istedenfor å dele eller “gi”.

Men så kom fagforeningene inn i bildet og forlangte å “få” så mye som mulig av denne fortjenesten.

Denne nye innstillingen gjennomtrengte hele fagforeningsvirksomheten. Nå var ikke enkeltbedriften et “lag” hvor alle samarbeidet mot konkurrentene. Selv det var basert på “GI MEG”-innstillingen. Men nå ble kapitalen og bedriftslederne arbeidstagerens fiender.

Det var kanskje sant engang at fagorganiserte arbeidere ofte var mer produktive enn de ikke-organiserte. Men de ble organisert fordi de var flinkere, ikke fordi fagforeningene oppmuntret dem til fremgang eller lærte dem opp til å bli dyktigere. Altfor ofte sa fagforeningslederen til en arbeidstager: “Ta det rolig, kamerat — ellers må alle andre stå på like hardt som du gjør.”

Jeg kjente godt filosofen og skribenten Elbert Hubbard, som engang skrev: “Fagforeningene lenker arbeideren til sin arbeidsbenk.” Teorien “engang arbeider — alltid arbeider” medførte også at fagforeningene i liten grad oppmuntret en arbeider eller hjalp ham, så han kunne oppnå en høyere stilling i livet.

På hvilken måte er da fagforeningene anderledes enn andre instanser i dette konkursbo av en sivilisasjon som står foran sin undergang? Er ikke alle kapitalistene og

(Fortsettes side 29)

Er vi truet av **HUNGERSNØD?**

av Gene H. Högberg

Verden er sjokkert over hvor alvorlig hungersnøden er i Etiopia. Men selv nå er svært få klar over hvor nær katastrofen verden utenfor Afrika kan være!

Hungersnøden i Øst-Afrika ble gjenstand for de store overskrifter i slutten av 1984.

Nyhetsberetninger i fjernsyn om lidelsene til hundretusener av sultofre i Etiopia utløste en internasjonal hjelpeinnsats som er uten sidestykke i historien.

Men praktisk talt ingen nyhetskil-

til hjelp.

Du, leser av *Den Enkle Sannhet*, trenger å vite hva som skjer.

Den verste hungersnød i Afrikas historie

Selv om Etiopias sørgelige forfatning har fått størst oppmerksomhet, er 30 andre land i Afrika berørt av tørke og hungersnød i større og mindre grad.

langs østkysten fra Afrikas Horn og nesten ned til spissen av kontinentet. Tilsammen har disse områdene opplevd den verste hungersnød i Afrikas historie.

En umiddelbar årsak til den omfattende hungersnøden er selvfølgelig tørke. Men andre, mer grunnleggende faktorer ligger til grunn for krisen. Først og fremst er det et utstrakt misbruk av jord, spesielt skogødeleggelse, overbeiting og uheldige dyrkningsmetoder.

Feilaktige instruksjoner fra myndighetenes side spiller en like vesentlig rolle. Siden landene i Afrika ble selvstendige, har landbruket vært såre forsømt over hele Afrika, ofte til fordel for en dårlig valgt industriell utvikling. I tillegg har ledere som trakter etter politisk troskap fra massene i byene, funnet det formålstjenlig å pålegger priskontroll på matvareprodusentene på landet, noe som ikke oppmuntrer produksjonen.

Mange bønder har derfor forlatt de fruktbare landdistriktene for å slutte seg til de svulmende massene i byene. Resultatet er at de fleste afrikanske land, som engang var selvforsynte, er blitt nettoimportører av mat.

Kriger og indre uro (Etiopia er det best kjente eksempelet) har videre avbrutt plantingen og innhøstingen. De land som lider mest under hungersnød nå, har i årevis vært innviklet i borgerkrig. Det er ingen tilfeldighet at "hungersnød og pest" følger etter "folk skal reise seg mot folk, rike mot rike" i marsjen av profetiske endetidsbegivenheter

Alvorlig erosjon i Afrika. Skogødeleggelse, overbeiting og overbefolkning vanskeliggjør matproduksjonen. En nedprioritering av jordbruket hos regjeringene er vanlig. I USA mister en tredjedel av det beste jordbruksland matjord på grunn av erosjon.

de har utforsket alvoret av krisen i jordbruket, ikke bare i land i den tredje verden, men også i de utviklede land som så ofte må komme dem

Hungersnøden strekker seg i to brede belter. Det ene spenner tvers over kontinentet fra øst til vest like syd for Sahara, mens det andre går

(Matt.24:7; *Studiebibelen*).

Den menneskelige faktor

Selv om den nåværende tørken blir lindret, vil Afrikas matkriser bare forverre seg. Intet av betydning blir gjort for å eliminere de virkelige årsakene på de sosiale og økonomiske områdene. Og i tillegg truer krig med å ødelegger alt som kunne bli gjort.

Følgen er at Afrikas avhengighet av nødhjelp antagelig vil øke i årene som kommer. En nylig studie, utgitt av det svenske Røde Kors og Earthscan, en nyhetstjeneste fra miljøsektoren med base i London, rapporterer at "såkalte 'naturkatastrofer' tar livet av stadig flere hvert år". Ifølge disse observatørene er det likevel "ikke noe bevis for at de klimatologiske mekanismer forbundet med tørke, oversvømmelser og sykkloner forandrer seg".

Rapporten sier at bak slike "utløsende begivenheter" må svarene isteden finnes i "menneskelig sårbarhet som følge av fattigdom... forringelse av miljøet på grunn av dårlig bruk av jorden og rask befolkningsvekst, spesielt blant de fattige".

Den svenske Røde Kors-undersøkelsen fra mai 1984 konsentrerte seg om krisen i Etiopia — før den kom i overskriftene (og før de etiopiske myndigheter omsider innrømmet omfanget av katastrofen).

Ødeleggelse av skogen har antagelig vært den største medvirkende enkeltfaktor til katastrofen i Etiopia. Som rapporten sier:

"Det bratte høylandet og deler av de lavere områdene i Etiopia var engang dekket av forskjellige typer tett skog. For mindre enn 100 år siden bestod omtrent halvparten av landet fremdeles av skog. For 20 år siden var dette sunket til omtrent 15 prosent av landområdet. Nå er bare litt over 3 prosent av Etiopia skog. Hvis tendensen fortsetter usvekket, vil landet om bare noen få år ha mistet alle sine gjenværende skoger..."

Langvarige krise er dette: Minst 20 prosent av kontinentet er ørken. Og enda verre: Ekspertene tror ørkenen vil kunne utvide seg så meget at den

vil omfattet 45 prosent av Afrika om 50 år hvis nåværende bruksmåter av jorden fortsetter.

Blir India det neste?

Etter Afrika kan det indiske subkontinent bli det neste området som opplever en alvorlig matkrise. For 18 år siden var det hungersnød i India. I ukevis gikk en endeløs prosesjon av fraktskip og tankskip fra USA til India med korn. Denne direkte forbindelsen over havet reddet det indiske folk fra å sulte ihjel.

Krisen i 1967 opphørte. Siden da har de livgivende monsunene i det store og hele vært gode. Og nye "vidunderkorn" som er frembragt som en følge av "den grønne revolusjon" (mer om den senere), har satt India istand til å bygge opp overskuddslagre av korn over hele landet. Men nå kjemper India, særlig i de sørlige statene, med ny tørke.

Nalni Jayal, rådgiver for Indias planlegningskommisjon, sa ved generalforsamlingen til Den internasjonale union for bevarelse av natur og naturressurser: "Vi befinner oss

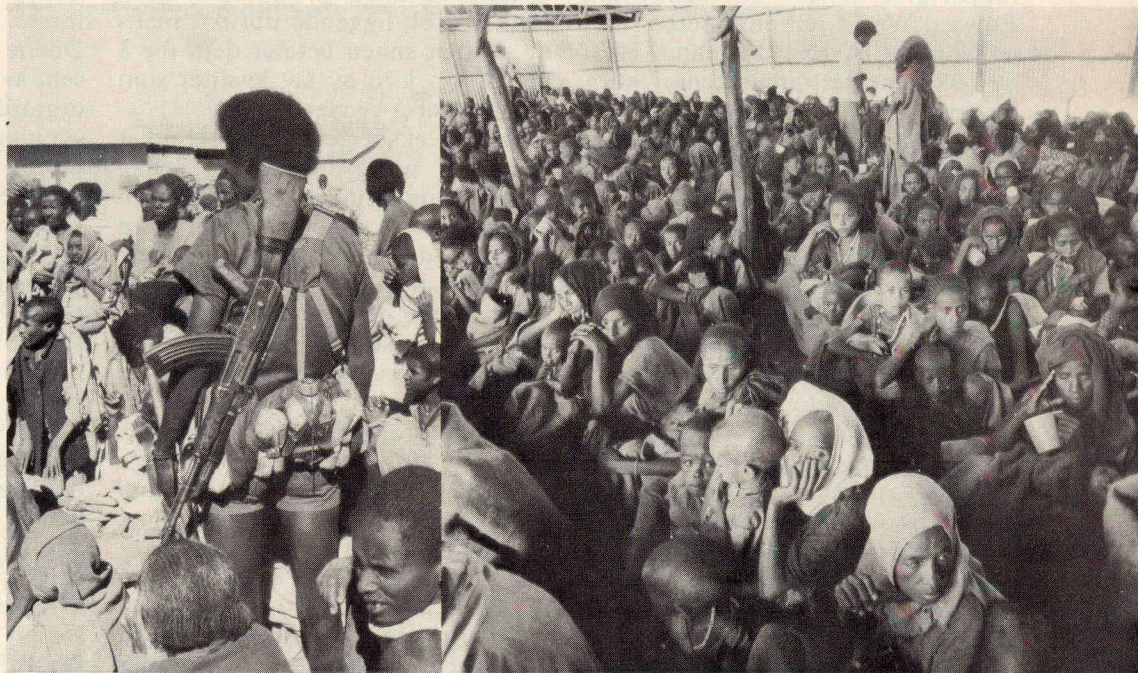
Det verste tørkerammede landbruksområdet i Gondar-distriktet har bare klipper tilbake. Det meste av jorden, derav all matjorden, er allerede forsvunnet. Dette distriktet har i sannhet 'nådd en ugjenkallelig tilstand', for å sitere landbruksdepartementet."

Etiopias ribbede landskap kan simpelthen ikke lenger livnære landets 35 millioner store befolkning, hvorav 90 prosent fremdeles er bønder. Landet er også alvorlig overbeitt, ute av stand til å fø på den 77 millioner store buskapen — Afrikas største lager av husdyr.

Rapporten oppsummerer resultatet slik: "Siden 2. verdenskrig har landet gått over fra å være en nettoeksportør av korn... til å ha underskudd på korn. Produksjonen pr. person synker med nesten to prosent hvert år, noe som gjør landet mer og mer avhengig av import og hjelp utenfra."

I andre deler av Afrika er de ødeleggende virkninger av skogødeleggelse og den resulterende erosjonen smertelig åpenbare.

Et annet dystert forhold man må huske når man undersøker Afrikas

Tørkeofre i Etiopia samler seg ved en Røde Kors-leir i Wollo-provinsen for å få mat. Etiopias regjering bruker nesten halvparten av statsbudsjettet på forsvaret. De fleste av sultofrene kommer fra områder hvor det er kamp mellom regjerings- og opprørsstyrker.

på randen av en enorm økologisk katastrofe. Det som skjer i Afrika idag, kommer til å skje i India innen ti år."

Jayal mener at den viktigste grunnen til denne krisen er fellingen av skogene. "Overalt hvor skogen er intakt, er det vann," sa han til konferansen. "Overalt hvor den er blitt felt, er det krise." Den truende krisen i India består også av forverrede sosiale forhold. Hva ville skje med Indias matforsyninger hvis et forventet opprør for et selvstendig "Khalistan" for sikker i det landbruksmessige rike Punjab fant sted? Bøndene i Punjab produserer 60 prosent av all mat i India pluss 90 prosent av landets hvete!

Vesten til unnsetning

Som krisen i Etiopia igjen har vist, har de vestlige nasjoner, spesielt USA, Storbritannia og Det europeiske fellesskap (hvis reserver hovedsakelig skyldes en kunstig høy prisstøtte til bøndene) betydd forskjellen på liv og død for millioner av etiopere.

Nødhjelpen tilslører imidlertid Afrikas daglige avhengighet av mat fra utlandet.

"Selv om Afrika er et landbrukskontinent, holder det langsomt på å miste evnen til å brødfø seg selv," rapporterte Lester R. Brown og Edward Wolf i juninummeret 1984 av *Natural History*. "Mellom 1970 og 1983 har nettoimporten av korn steget fra 5 millioner til 20 millioner tonn årlig. Korn utenfra brødfør nå en fjerdedel av Afrikas 513 millioner mennesker, og alt tyder på at importen kommer til å stige enda høyere i 1984."

For å si det enkelt: Altfar få brødfør altfar mange.

En stor del av verdens befolkning er avhengig av et synkende antall land som eksporterer mat (hovedsakelig korn), land som USA, Canada, Australia, New Zealand, Syd-Afrika, Argentina og Thailand (og i år blir også Kina nettoeksportør av korn). Mer enn 100 nasjoner er i større eller mindre grad avhengig av bare ett eneste produsentland, USA, for sine kornforsyninger!

Skulle tørke i alvorlig grad påvirke noen av de større eksportørene over noen lenger tid, vil livet for millioner være i fare.

Katastrofe truer USA

Eksporten til land med matmangel legger ekstra press på landbruket i utviklede land. En av følgene er en

stadig økende erosjon, en konsekvens av at bøndene oppfordres til å dyrke "hver krok" av sine marker.

Roger W. Jepsen fra Iowa, tidligere formann i underkomitéen for konservering av jord og vann, forklarer at hvis politikken ikke blir forandret, "vil vi i enkelte områder ikke lenger ha noen matjord igjen å ta vare på". Jepsen sa at etter år med kraftig erosjon av de rike kornmarkene i Iowa, "hvor matjorden gikk 8-12 tommer dypt, kan jeg nå vise dere steder hvor det bare er igjen en kvart tomme".

Norman Berg, tidligere leder for det amerikanske landbruksdepartementets tjeneste for jordbevaring, nå rådgiver for den private American Farmland Trust, er like bekymret. Han sier: "Vi er i en krisesituasjon når en tredjedel av vår virkelig gode dyrkbare jord lider et netto jordtap, med en jorderosjon enkelte steder fra to-tre og opp til ti ganger den tolererbare grensen [på 1,25 tonn pr. dekar årlig]."

Ekspertene mener at deler av problemet ofte skyldes en motstridende politikk fra myndighetenes side, hvor de på den ene side ofte betaler bøndene forat god dyrkbar jord skal bli liggende ubrukt, mens de på den annen betaler dem for å pløye opp jord av lav kvalitet som har lett for å erodere.

Andre eksperter er forskrekket over at man slutter å bruke erosjonshindrende metoder, så som vindskjerming av den typen som hjalp til å knekke den beryktede støvstormen i 1930-årene. Bøndene synes altfar ofte at vindskjermene hindrer bruken av traktorer og andre landbruksredskaper som er i bruk idag.

I det store og hele er bildet slett ikke så lyst for en vedvarende amerikansk matproduksjon — som nå er så avgjørende for hele verden. R. Neil Sampson skrev i november/desember-nummeret 1983 av bladet *Sierra*:

"Vi mister produktiv jord i alarmerende mengder — mengder som vil føre oss til grensen av vår forsyning av god jord engang før år 2000. Samtidig stiger lånene på gårdsbrukene sterkt, antall konkurser stiger, og mange steder frykter man økonomisk sammenbrudd i landbrukssektoren . . .

Som alle vet, er moderne land-

bruksøkonomi helt avhengig av en god økonomi og en jevn, uavbrutt adgang til fossilt brennstoff (til energi, gjødsel og transport til markedet), elektrisitet og rikelig med vann. Aldri før har forsyningskjeden av matprodukter — til en befolkning som hovedsakelig bor i byer — vært mer sårbar for sammenbrudd."

"Genetisk utryddelse"

Men i det lange løp er det synkende genetiske grunnlaget for de fleste viktige avlinger — og til og med besetninger, langt mer alvorlig for selve grunnlaget for moderne landbruk enn erosjon.

Dr. Major M. Goodman, statistisk genetiker ved North Carolina State University, hevder at "hvis denne prosessen fortsetter usvekket, setter vi menneskets fremtid i fare". Resultatet kan bli "genetisk utryddelse", sier han.

Utryddelsen av hundrevis av kornvarianter og tap av deres nedarvede egenskaper har gjort en fremtidig avlingsvikt sikker.

Man behøver bare å se på den ødeleggelsen som maisbladpesten gjorde i sydstatene i 1970, for å forstå hvordan dette kan skje. Denne epidemien utryddet 20 prosent av USAs maisavling (som også utgjorde 15 prosent av verdensforsyningen). Den kjensgjerning at pesten ikke startet i midten av maisbeltet, reddet avlingen fra katastrofe, siden praktisk talt hele maisavlingen var sårbar.

Nesten all den mais som vokser i USA, bygger på tre genetiske variasjoner eller raser, understreker Goodman. Likevel finnes det 250 kjente variasjoner i verden.

I 1984 så amerikanerne igjen hvor sårbare avlinger kan være, da det brøt ut citruskreft i appelsinlundene i Florida.

Genetisk mangfoldighet er naturens barriere mot epidemier på avlinger, forklarer en annen professor ved samme universitet, dr. Gene Namkoong. Men fordi avlinger av lik størrelse, form, farge og konsistens er mer effektive å arbeide med i moderne landbruksøkonomi, blir flere like avlinger produsert over hele verden. I tillegg er kornslag som gir større utbytte, meget etterspurt.

(Fortsettes side 22)

TYRKIA

Snart i nyhetene!

av Keith Stumpf

Tyrkias unike beliggenhet mellom det muslimske Midtøsten og det kristne Vesten bærer i seg vidtrekkende konsekvenser for fremtiden!

Det er på tide å bli klar over det moderne Tyrkias betydning i verdenspolitikken.

Denne stort sett ignorerte nasjon er raskt iferd med å bli en maktfaktor som man må regne med på den internasjonale arena. Likevel innser bare få hvilken overveldende betydning dette eldgamle og strategisk beliggende landet har.

Et raskt blick på kartet forklarer en god del.

Tyrkia ligger der øst møter vest! Geografisk kan det sies at Tyrkia, som er like stort som Texas, bokstavelig talt ligger som en *bro* mellom Europa og Midtøsten — bibelprofetienes to hovedbrennpunkter.

I kraft av sin viktige beliggenhet er Tyrkia skjebnebestemt til å spille en *stor rolle* i kommende verdensbegivenheter. Siden det ligger færlig nær brennpunktene i det lettbevegelige Midtøsten på den ene side og den kommende supermakt i Europa på den annen, vil Tyrkia uavvendelig bli trukket inn i malstrømmen til den nær forstående omveltning som Bibelen har spådd om for disse områdene.

Det er på tide å fokusere oppmerksomheten på dette spennende landet for å forstå noe av dets fortid og nåtid — og dets betydningsfulle fremtid!

Krysningspunktet mellom øst og vest

For å forstå Tyrkias fremtidige rolle i verdenspolitikken, må vi først ta et blick over dets fortid.

Fra første stund har Tyrkias

geografiske beliggenhet vært avgjørende for dets skjebne. Siden historiens begynnelse har Lille-Asia eller Anatolia (halvøya der dagens Tyrkia ligger) vært en av hovedrutene for folkevandringene. Dets beliggenhet mellom to kontinenter gjorde det til et av de viktigste krysningspunktene for reise og handel mellom Europa og Asia — oldtidens skjæringspunkt mellom Østens og Vestens sivilisasjoner.

Hovedpunktet for denne virksomheten var den sagnomsuste byen som idag heter Istanbul.

Istanbul, som står skrevet over det strategiske Bosphorus-stredet, er i sannhet en kosmopolitisk by, den eneste i verden som er bygd opp på to kontinenter. Den er en unik kombinasjon av øst og vest, av gammelt og nytt. Byens fantastiske silhuett bekrefter idag det eldgamle

ordspråk: "Hvis man bare fikk lov å kaste ett blikk på verden, burde man se på Istanbul."

Istanbuls historie strekker seg over 27 århundrer. I virkeligheten er det historien om *tre* byer på samme område — Bysants, Kon-

stantinopel og Istanbul.

Oldtidens Bysants ble i det 7. årh. f.Kr. grunnlagt av den greske sjøfareren Byzas på det gunstige beliggende området ved munningen av Svartehavet. Byen bar hans navn de neste tusen år.

I år 327 e.Kr. flyttet den romerske keiser Konstantin den Store hovedsetet for sitt imperium til Bosphorus' bredder. Der bygde han ut det greske Bysants til sin nye by som i likhet med Roma lå på syv høyder. Konstantin døpte faktisk sin nye hovedstad *Nova Roma* — "Ny-Roma". Senere ble

I år 476 erobret germanere Roma slik at Konstantins by ble enerådende i det romerske keiserriket. Det gamle Roma var falt, men Ny-Roma eksisterte fortsatt!

Konstantinopel, som var beskyttet av sine bokstavelig talt ugjenomtrengelige murer, ble senter for en rik kultur, idet den førte tradisjonene videre og bevarte arven fra den romerske sivilisasjon. Det nyromerske rike nådde sitt høydepunkt under keiser Justinian (527-565). Det forgylte Konstantinopel ble verdens sentrum i middelalderen!

Senere, etterat middelalderens Roma gjenvant noe av sin tidligere betydning, fremstod Roma og Konstantinopel som *kristenhetens to hovedsteder* under hele middelalderen. Deres innflytelse var enorm.

Tørr historie?

På ingen måte!

Få byer har noengang oppnådd den store makt og prestisje som Konstantinopel en gang kunne glede seg over. I 16 århundrer var byen en HOVEDFAKTOR i verdenspolitikken.

Etterhvert som vi nå nærmer oss denne tidsalderens siste dager, er det spådd at mange gamle stormakter igjen skal *oppstå og få tilbake* sin tidligere storhet.

Kan det ikke tenkes at denne engang så mektige byen vil være blant dem?

Enheten splittes

Etterhvert som vi beveger oss fremover i historien, kommer vi til et stort brudd mellom de to "søsterbyene" i middelalderens kristenhet.

Fra Konstantins tid ble kristendommen innført over hele keiserriket. Men *formen* for kristendommens utøvelse var ikke den samme overalt. Krangel om fortolkningen av enkelte trosartikler slo revner i enheten i den del av verden som bekjente seg til kristendommen. Kløften mellom kirkene i øst og vest ble større etterhvert som århundrene gikk.

Sårene som denne religiøse striden resulterte i, førte i år 1054 til en endelig splittelsen mellom kirkene i vest (romersk-katolsk) og i øst (ortodokse). Dette året *brøt* kirken i øst *fullstendig* med Roma. Pave Leo 9. svarte med å bannlyse

(Fortsettes side 26)

Den ENKLE SANNHET

Den kilometerlange Bosphorus-broen forbinder Europa med Asia (øverst); utsikt over Bosphorus mot nordvest med Bosphorus-broen i det fjerne (i midten); Jeni-moskéen fra det 17. århundre ved Galata-broen (nederst).

byen kalt Konstantinopel til hans ære.

Ny-Romas keiserrike

Få innser idag den overveldende rolle som det stolte Konstantinopel spilte i oldtiden og middelalderen. Dette "Østens Roma" var en av de største og mektigste byer i hele historien!

Legg merke til hva som hendte:

Ved slutten av det 4. århundre ble det eldgamle romerske keiserriket offisielt delt. Konstantinopel ble hovedstaden i det østromerske rike, som etterhvert tok i bruk igjen byens eldgamle navn og ble kjent som "det bysantinske keiserrike". På denne måten ble Romerriket stående på to "føtter" — det østlige imperium med Konstantinopel som sentrum og det vestlige med Roma som sitt midtpunkt.

Vil mennesket noengang elske sin neste?

av Michael A. Snyder

Få spørsmål er så viktige og vidtrekkende for mennesket som dette. Her kan du lese sannheten om kjærligheten, loven og nåden!

Daglig hører du vår tid bli omtalt som alt annet enn hva den virkelig er.

Massemedia forkynner høyløst at dette er romfartens, teknologiens og datamaskinens epoke.

Allikevel, midt i denne utrolige teknologiske utviklingen, innrømmer henimot halvparten av befolkningen i USA at de er redde for å gå ut om kvelden og natten.

Hvorfor det?

Hvorfor må en rask kveldstur i omegnen absolutt medføre fare for voldtekt, overfall eller ran?

Kan du forklare det?

Hvorfor lovløshet?

Våre hensovede forfedre ville få sjokk hvis de fikk se nåtidens forakt for lov, orden og moral.

Er du klar over at hvis USA kunne omgjøre det kriminaliteten koster til skatteinntekter, da ville det voldsomme underskuddet på det amerikanske budsjettet med ett slag forsvinne?

Midt i all denne forvirring og lidelse lyder profetens klare røst: "Fredens vei kjenner de ikke, og det er ingen rett i deres spor; sine stier gjør de krokete; hver den som treder på dem, vet ikke av fred"

(Jes./Es. 59:8).

Men hva er denne "krokete sti" som menneskeheten har valgt å følge? Hva har den med lovløshet å gjøre? La oss først se på hva menneskelig viten avslører.

Hvorfor all denne volden?

Profesjonelle samfunnsforskere sliter med å forklare det de kaller "avvikende sosial adferd" — den kriminelle mentaliteten. I en privat samtale innrømmet en professor ved et fremstående amerikansk universitet overfor oss at sosiologien fremdeles ikke kan forklare hvorfor et menneske blir kriminelt og et annet ikke.

"Men," la han til, "vi har funnet frem til hvilke hovedfaktorer som er medvirkende til kriminell adferd."

Kan du gjette hvilken av disse faktorene som er den viktigste?

Mangelen på *kjærlighet!*

Erich Fromm sier: "Kjærlighet er det eneste sunne og tilfredsstillende svar på alle menneskelige problemer" (*The Art of Loving* — "Kjærlighetens kunst" — s. 111-112). Men hva slags kjærlighet? Hvordan finner man den — og hvordan gir man uttrykk for den?

På leting etter svar

Ekte kjærlighet og medfølelse er

ikke gjengs vare idag. Hvorfor ikke?

Hvorfor skulle ikke denne verden være full av kjærlighet, håp og fred?

"La *alt* hos eder skje i *kjærlighet!*" skrev apostelen Paulus til den unge menigheten i Korint (1. Kor. 16:14).

Hvorfor er dette rådet fra apostelen Paulus blitt nedvurdert og neglisjert i over 1900 år?

Det er alltid en *årsak* til enhver effekt. Politiske, sosiale og familieproblemer "skjer" ikke uten videre — de er resultatet av krefter som arbeider uavbrudt.

Problemet bunner i at det alment ikke er forstått at sann kjærlighet er av *åndelig* natur! Filosofer, psykiatere og en hær av forskere har utviklet dusinvis av hypoteser og teorier om kjærlighet! Det ser ikke ut til at noen av dem er villige til å sette opp en standard man kan måle kjærlighet med. Sett fra menneskelig hold kan "kjærlighet" være alt fra en moralkodeks til "situasjonsbetinget etikk".

Hva er så "kjærlighet"?

Bibelen, som er den endelige kilde for åndelige definisjoner, avslører at "Gud er kjærlighet" (1. Joh. 4:8). Mange av dem som leser dette, forstår likevel ikke hva det betyr.

Tenk over følgende: Gud er mye mer enn bare følelse. Han er endeløst mye mer en en varm, sentimental idé.

Han har levd fra evighet av (Salm. 93:2), har veldig kraft (Salm. 147:5) og hans forstand er uten grense (Jes. 55:8; 1. Kor. 2:16). Han har skapt alt og elsker sin skapelse — og hele menneskeheten (Joh. 3:16). Vårt sinn kan ikke fatte hvor stor han er!

Menneskets problem er at det har tilegnet seg en naturlig fiendtlighet mot Gud! Fra Adam og Evas dager til vår tid med alle de milliarder som lever idag, er det ingen som finner det naturlig å overgi sitt liv til kjærlighetens Gud.

Tenk over dette. Gud viste de to første menneskene den rette livsform, hans levevis av kjærlighet (1. Mos. 1-2). Bevæpnet med gudgitte definisjoner på riktig og galt, valgte Adam den livsform som førte bort fra Gud, så han selv kunne bestemme hva som var kjærlighet, godt og ondt (1. Mos. 3:6, 17; 1. Tim. 2:14). Han forkastet kjærlighetens levevis fra Gud og det å gi og dra omsorg for andre. Isteden skapte han en livsstil som hele menneskeheten skulle komme til å følge.

Når Bibelen sier at "Gud er kjærlighet", åpenbarer den Guds natur. Gud inkarnerer giverens livsform, en utgående omsorg for andre.

Gud vil at du og jeg skal være glade og leve et rikt og meningsfylt liv og kunne dele med andre. Det er kjærlighet (Joh. 10:10; 3. Joh. 2). For å lede oss inn på denne veien som fører til lykke, gir Gud oss definisjonen på kjærlighet: "For dette er kjærligheten til Gud at vi holder hans bud" (1. Joh. 5:3).

Dette er en sannhet få forstår! Da Jesus ble spurt om hvilket av De ti bud (som oppsummerer Gud lov) som var det største, konsentrerte han dem til to grunnholdninger: "Du skal elske Herren din Gud av alt ditt hjerte og av all din sjel og av all din hu. Dette er det største og første bud. Men det er et annet som er like så stort: Du skal elske din neste som deg selv" (Matt. 22:36-39).

Tenk over følgende: De fire første budene som er åpenbart i 2. Mosebok 20, forteller hvordan vi

skal elske Gud. De siste seks viser oss hvordan vi skal elske vår neste.

Men hvordan ser det *uomvendte* menneske på dette? "Det som kjødet trår etter [det materielle, fysiske], er jo fiendskap mot Gud; for det bøyer seg ikke for Guds lov, og er heller ikke istand til det. Og de som er i kjødet, kan ikke være til behag for Gud" (Rom. 8:7-8; *Studiebibelen*).

Mennesket i sin naturlige tilstand vil ha lite med Gud å gjøre. Da Gud er kjærlighet, vraker mennesket uten å være klar over det den sanne kjærlighet som ville bringe det lykke.

På vei mot en løsning

Guds livsform, slik den er oppsummert i De ti bud, er en *levende* kraft. Når du bryter ett eller flere av disse budene, blir du straffet. Du og andre må lide fysisk, mentalt, følelsesmessig og åndelig. La oss ta et fysisk eksempel. Hva ville skje hvis alle bestemte seg til å slutte å drive hor og avbrøt ethvert forhold til homofile og prostituerte?

Forbannelsene fra AIDS, herpes og andre lidelser som overføres seksuelt, ville forsvinne! Prostitusjon ville opphøre! Florerende graviditeter blant ungdom ville snart bli fjerne minner. Hele menneskeheten ville straks bli langt lykkeligere.

Men mennesket sier: "Jeg ønsker ikke å lyde Guds lov. Jeg forkaster den. Jeg lager mine egne regler!" Og dermed lider millioner av menn og kvinner unødige.

Nå har naturligvis Gud makt til å hindre mennesket i å slå inn på syndens vei, slik det er beskrevet i Jes. 59. Men det er nettopp hva mennesket ikke vil at Gud skal gjøre. Gud har derfor gitt mennesket 6000 år hvor det kan lage sine egne regler og ta sine egne beslutninger, slik at det kan få oppleve hvilken elendighet et ufullkomment menneskestyre bringer med seg.

Menneskets valg er beskrevet i 5. Mos. 30:19-20: "Jeg tar idag himmelen og jorden til vitne mot eder: *Livet* og *døden* har jeg lagt frem for deg, velsignelsen og forbannelsen; **VELG DA LIVET**, så skal du få leve, du og din ætt! Elsk Herren din Gud, hør på hans røst og hold fast ved ham! For dette er ditt liv, og da skal du har en høy alder."

Bibelen åpenbarer dessuten noe som er langt mer skremmende enn de fysiske lidelsene man pådrar seg ved å bryte Guds lov. Når du velger å bryte ett av de ti budene som definerer hva kjærlighet er, og gjør det motsatte, da sier Bibelen at du *synder*. Hva er synd? "Hver den som gjør synd, han gjør og lovbrudd, og *synden er lovbrudd*" (1. Joh. 3:4). Merk deg vel hva Jesus forutsa om vår tid: "Og fordi lovløsheten [brudd på Guds ti bud] tar overhånd, skal kjærligheten bli kald hos de fleste" (Matt. 24:12)!

De ti bud er en stor velsignelse, for de viser deg hva synd er (Rom. 3:20; 4:15; 5:13-14). Apostelen Jakob omtaler De ti bud som "*frihetens* fullkomne lov" (Jak. 1:25). De leder oss inn på veien til virkelig ekte lykke.

Men når du bryter ett eller flere av disse budene, får du et kardinalproblem: Da er du så godt som død.

Hva er den endelige straff for synd? "Den lønn som synden gir, er døden" (Rom. 6:23).

Hva nå?

Hvordan angår dette deg? Hvis du ikke lever i ekte kjærlighet, som er å kjenne veien til frelse, er du en levende død, allerede nå mens du leser denne artikkelen! Du har ikke noe krav på evig liv. Du tror kanskje du ikke har brutt noen av budene, men det har du. "Alle [du og jeg inklusive] har syndet og fattes Gud ære" (Rom. 3:23).

Som synder, en som bryter loven og således begår lovbrudd, stiller du deg "under loven", det vil si, du har pådratt deg straffen for å bryte den: døden. Fordi du har brutt De ti bud, kommer du under hva Bibelen kaller "lovens forbannelse" (Gal. 3:13). Du har intet håp om evig liv.

Men vi har **GODT NYTT**. Din store Skaper har sonet straffen for lovløshet i ditt sted. Gud skapte alt gjennom Jesus Kristus (Efes. 3:9; Studiebibelen). Som skaper av mennesket døde Jesus Kristus i det første århundre for å bli det endelige og fullkomne offer for synd.

Men du må fortsatt velge og ta imot dette offeret. Du kan ikke mere eller mindre tilfeldig vente å få Kristi blod som soning for dine

synder. Gud vil først se en forandret holdning fra fiendskap til en underordning i lydighet! "Omvend eder og . . . la [eder] døpe på Jesu Kristi navn til syndenes forlatelse . . ." (Apg. 2:38).

Anger er et annet nøkkelord få virkelig forstår. Å angre betyr å bytte livsstil. Istedenfor å gå dine egne veier (hvor du er under voldsom innflytelse av djevelens innstilling om å "få"), må du begynne å adlyde og elske Gud ved å holde hans bud (se 1. Joh. 5:3).

Som døperen Johannes sa: "Bær derfor frukt [gjerninger og handlinger] som er omvendelsen verdig" (Matt. 3:8).

Du må ikke bare angre, du må tro Gud (Mark. 1:15). Tro det han sier — og det betyr å tro på budskapet han sendte gjennom Jesus Kristus — den gode nyheten (*evangelium* er et gresk ord som betyr "det gladet budskap") om Guds Rike som er på vei.

Dette følges opp med fullstendig neddykning i vann (dåp) som er det fysiske bevis på din indre tro på Jesus Kristus.

På vei mot frelsen

Gjennom dåpen går du åpent for alle inn på veien til frelsen. Når du tar imot Jesus som din frelser, kommer du under ufortjent *nåde*. Ditt gamle synderegister er tilgitt, det vil si dine gamle synder er dekket med *blodet* fra Kristi offer (Heb. 9:12, 14) og glemt for alltid. Når du tar imot Guds Hellige Ånd, slik Gud har lovet (Apg. 2:38; Rom. 8:9), blir du en arving (som ennå ikke har arvet) av Guds Rike. Du er nå en åndelig avlet sønn eller datter av Gud.

Men har dermed De ti bud mistet kraften til å lede? NEI. Du er frelst fra gamle synder ved nåde (Efes. 2:8), noe du ikke kan gjøre deg forjent til. Men med en angrende sinnsinnstilling må du nå begynne å holde alle budene, så du ikke igjen får dødsstraffen hengende over deg!

Merk: "Og de blir rettferdiggjort uforskyldt av hans nåde [dvs. tilgitt de syndene som er begått] ved forløsningen i Kristus Jesus, som Gud stilte til skue i hans blod, som en nådestol ved troen, for å vise sin rettferdighet, fordi han i sin langmodighet hadde båret over med de

synder som før var gjort" (Rom. 3:24-25).

Man kan ikke *gjøre seg fortjent* til tilgivelse. Den kommer gjennom nåden — en gratis, ufortjent tilgivelse fra Gud. Nåden dekker over dine tidligere synder (Rom. 3:25). Du er blitt rettferdiggjort ved tro (Rom. 3:28). Men loven som definerer synden, som skiller riktig fra galt, beholder sin makt av liv og død over deg. Tenk over dette. "Opphever vi da loven ved troen? Langt derifra! vi stadfester [gresk: fortsetter] loven" (Rom. 3:31).

Les dette nøye: Loven definerer synd. Den kan ikke tilgi synder. Det er det bare Kristus som kan. Men når dine synder er tilgitt — når du har fått tilgivelse for at du har brutt loven og derfor begått lovløshet — da forventes det at du stopper å synde og begynner å holde loven. "For ikke de som hører loven, er rettferdige for Gud, men de som gjør etter loven, skal bli rettferdiggjort" (Rom 2:13).

Slik faller alt på plass. Etterat vi er blitt omvendt og har tatt imot Kristi offer, er våre tidligere synder tilgitt og vi er ikke lenger isolert fra Gud (Rom. 5:10). Når vi har fått av hans Hellige Ånd, er vårt sinn fornyet og vi begynner etterhvert å bli mere lik ham (Efes. 4:23) og gjennomsyres av den ånd som gir kjærlighet, glede, tålmodighet og indre fred. Men mens vi mennesker kjemper for å seire over oss selv, verden rundt oss og Satan, vil vi av og til snuble og bryte Guds lov. Straks vi oppdager synden i oss (Jak. 1:23-25), må vi øyeblikkelig angre og be om at vi igjen blir tilregnet Kristi offer. Vi må forandre oss i forhold til budet vi brøt og bli mer lik Gud. Gjennom anger og bønn om tilgivelse (Matt. 6:12) får vi tilgivelse for våre synder. (Husk at nåden ikke er noe frikort til å fortsette å bryte Guds lov: Rom. 6:15) Vi fortsetter å "vokse i nåde og kjennskap til vår herre og frelser Jesus Kristus" (2. Peter 3:18).

Kronen på verket

Slik sett er "Herrens lov . . . fullkommen, den vederkveger sjelen" (Salm. 19:8). Den hebraiske betegnelsen for lov er *tora*. Ordet innebærer instruksjon, opplæring. Så når vi adlyder Guds lov, blir vi følgelig *instruert* i den vei som

leder til fysiske velsignelser og *evig liv!*

Som en troende kristen som lyder Guds lov, vokser du i åndelig modenhet.

Forbausende nok er dette *ikke* noe vi kan klare alene ved egen kraft og styrke, men det skjer ved at Jesus Kristus lever i deg gjennom Den Hellige Ånd og gjennomsyrer deg med kraft til å oppfylle hans lov. Som apostelen Paulus så treffende skrev: "Jeg er korsfestet med Kristus [gjennom dåpen], jeg lever ikke lenger selv, men Kristus lever i meg, og det liv jeg nå lever i kjødet, det lever jeg i troen på Guds Sønn, som elsket meg og ga seg selv for meg" (Gal. 2:20).

Etterhvert som du vokser ved å følge den hellige og åndelige lov (Rom. 7:12, 14), vil din fiendtlige natur gradvis bli erstattet med Kristi sinn (Fil. 2:5).

Du oppdager at du blir fylt av guddommelig kjærlighet — at du vil ha omsorg for din neste, at du ønsker det beste for andre, streber etter å tjene, og er fylt av ekte ydmykhet.

Det skjer ikke over natten. Vi oppdager at "Guds kjærlighet er utøst i våre hjerter ved den Hellige Ånd, som er oss gitt" (Rom. 5:5). Det er en livslang prosess.

Og denne lov som kommer fra Gud stemmer perfekt med Guds lov om kjærlighet, for "kjærligheten er lovens *oppfyllelse*" (Rom. 13:8).

Mens vi vandrer fra vår sanselige begynnelse mot frelsen som mål, forstår vi at "Kristus er lovens ende [gresk: endemål]" (Rom. 10:4). Han har allerede gitt oss et livsmønster vi kan leve etter. Han levde uten synd. Han holdt Guds lov til siste bokstav. Når Kristus lever åndelig i oss, kan han gjøre nøyaktig det samme. De ti bud leder oss til selve Guds rettferdighet som er i Jesus Kristus (Salm. 119:172).

Hvis du vil vite mer om innholdet i "frihetens fullkomne lov" og det virkelige kristne liv, skriv da straks og be om våre gratis hefter *De ti bud* og *Hva menes egentlig med — omvendelse?*

Etter å ha lest dem vil du forstå og være enig med David, en mann etter Guds hjerte (Apg. 13:22), da han sa: "Hvor jeg har din lov kjær! Hele dagen grunder jeg på den" (Salm. 119:97). □

Hvordan vi best kan OVERVINNE STRESS

av Norman L. Shoaf

Her er den eneste virkelig effektive måten å takle denne vår tids dreper på.

Overdrevet stress er blitt kalt "den stille morder". Og hvorfor?

Fordi den vanligvis slår til uten noen åpenbar fysisk smerte eller andre advarsler på forhånd.

Men en morder er den likevel.

Stress er en hovedfaktor for høyt blodtrykk, slag, hjerteanfall og hjerte-karsykdommer. Ingen annen enkeltfaktor er mer ansvarlig for den verdensomfattende epidemi av narkotika- og alkoholmisbruk. Stress er ofte en hovedkatalysator for helse- og familieproblemer, som enkelte ganger til og med kan føre til mishandling av ektefelle og barn.

Hvor mange av oss er det ikke som har undertrykt indre vrede når vi mente sjefen handlet urettferdig?

Hvem har ikke bekymret seg over hvordan man skal få endene til å møtes i dagens økonomiske usikkerhet?

Har ikke alle lidd under ensomheten etter å ha mistet noen av sine kjære? Og hva med de nederlag som følger jaget etter hva samfunnet kaller suksess?

Alt summerer det seg opp til hva som til tider er beskrevet som forandringens sykdom.

Det vi trenger, er effektive retninglinjer for å ta oss av stress, for

stress forsvinner ikke bare av seg selv. De gode nyhetene er at det finnes en *seirende fremgangsmåte* mot stress.

Stress er ikke nødvendigvis noe negativt. Stress er tross alt ikke bare hva som skjer med oss, men *hvordan vi reagerer* på det som skjer med oss. Og hvordan vi reagerer, styres av vårt sinn og våre følelser.

Stressets rolle

Det å være i live medfører en viss grad av stress. Et riktig nivå av stress er fullstendig akseptabelt og produktivt.

En av verdens fremste autoriteter på stress, endokrinologen Hans Selye, sier: "De fleste mennesker som ønsker å utrette noe, som er ærgjerrige, lever av stress. De behøver det." Den riktige graden av stress kan drive oss til å yde vårt beste.

Stress beskytter oss også i farlige situasjoner. Hvis vi kjører bil i rask trafikk og en annen bil skjener ut i kjørefeltet foran oss, skjer det øyeblikkelig en rekke ting i vår kropp — i hjernen, hjertet og muskelsystemet. Kroppen mobiliserer indre krefter som reiser seg for å møte krisen, og produserer dermed den positive tilstand av å forsøke å unngå en kollisjon.

Men hvis krisene og pressituasjonene rundt oss blir så hyppige og så

intense at vi hele tiden kaller på indre ressurser for å reagere så dramatisk, blir stresset svekkende. Kroppen kan simpelthen ikke imøtekomme slike krav.

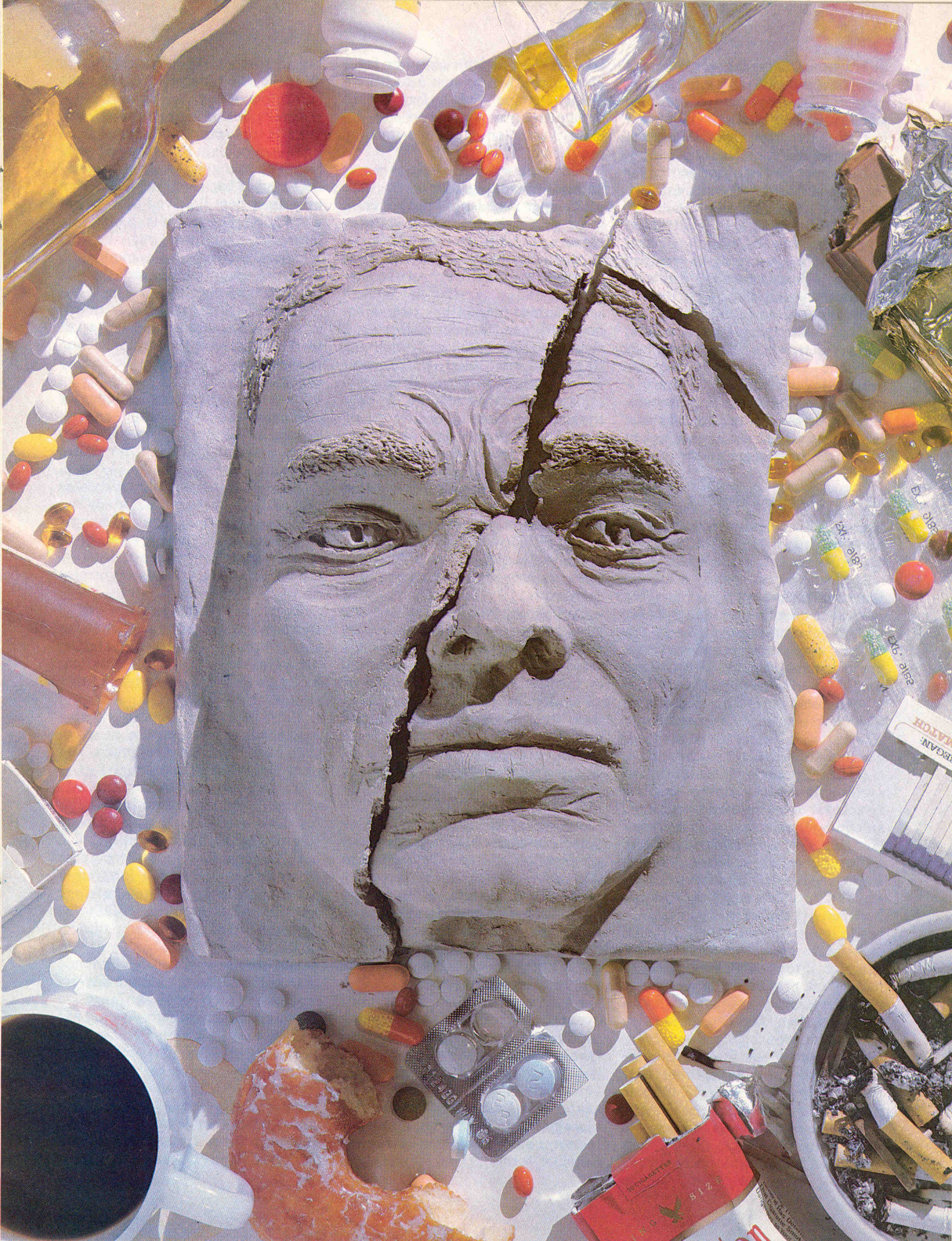
Helseinstruktør Leo R. Van Dolson sier: "Når mennesker stadig blir tvunget til... å akseptere forandringer, spesielt forandringer som omfatter konflikt og usikkerhet, finner det sted en tilpasningsreaksjon som trekker store vekslere på hormonene og forårsaker kjemiske reaksjoner i hele kroppen, noe som skader dens kraftreserver.

Er man utsatt for for mye stress, hva dr. Selye kaller hyperstress, kan man få ødelagt både sitt fysiske og følelsesmessige velvære. Og det er nøyaktig hva som i mange tilfeller hender i denne hektiske moderne verden. Overdrevet stress er blitt en ødeleggende kraft i folks liv.

Alvorlige realiteter

Forskere har isolert stress som en fellesfaktor i mange sykdomstilfeller. Forskjellige sykdommer kan angripe lettere hvis en person først har stått overfor krisesituasjoner eller skuffelser.

Stress-relaterte sykdommer koster den amerikanske industri hele 2 prosent av brutto nasjonalprodukt. I Storbritannia går det årlig tapt 2 prosent av brutto innenlandsk pro-

dukt. Inntil 10 ganger så mange arbeidsdager går tapt i industrien på grunn av stress som på grunn av streik, hvor hjerte-karsykdommer utgjør halvparten av de stressrelaterte sykdommene.

Ifølge det amerikanske senter for helsestatistikk har mer enn 18 prosent av alle amerikanere sikker blodtrykkforhøyelse. (Uttrykket *sikker blodtrykkforhøyelse* viser til et blodtrykk som er høyere enn 160/95.) Tilsvarende tall finner vi for andre høyt utviklede, hurtigskiftende industrisamfunn.

Klart definerte fysiske problemer har skylden for 5 til 10 prosent av tilfellene av høyt blodtrykk. De fleste tilfeller er imidlertid livsstilsrelaterte — hvordan folk tenker, handler og har omsorg for seg selv. Og i den vestlige verden ser det ut til at folk bryr seg mindre om sin helse.

Alkohol- og narkotikamisbruk

Mer og mer forsøker folk å døyve smerten av det 20. århundrets "stress-sykdom" ved å bruke alkohol og andre rusmidler. Men det som skulle være en kur, har i seg selv skapt en epidemi. Rådgiver for organisasjonsutvikling, Karl Albrecht, oppsummerer på en ramrende måte dagens sinnstilstand med følgende ord:

"Bruken av kjemiske midler som forandrer sinnsstemningen, i Amerika og delvis i andre utviklede land, har løpt fullstendig løpsk.

Såkalt "primitive" kulturer reserverer alle uten unntagelse bruk av tobakk og rusmidler til spesielle anledninger som feiringer og ritualer. Bare i de såkalt avanserte kulturer bruker vi disse kjemisk fremkalte endrede bevissthetstilstander rutinemessig for å slippe bort fra virkeligheten."

Mange vender seg til alkohol eller andre rusmidler for å bedøve det stress som skapes av følelsesmessig opprørende begivenheter eller situasjoner: krangel i ekteskapet, fattigdom, frykt, ensomhet og spenninger på arbeidsplassen.

Disse personene forstår imidlertid ikke at bruk av alkohol eller andre rusmidler for å utholde stresset, bare skaper enda mer stress, noe som fører en inn i en ond og skadelig sirkel.

Det er ikke effektivt å bruke

alkohol eller andre rusmidler for å klare press. Det er som å forsøke å drepe en flue ved å fyre av en dynamitpatron — kuren kan bli enda verre en det opprinnelige problemet.

En viktig måte å ta seg av stress på, er avslapning. Flere og flere psykologer og leger begynner å innse at rekreasjon nå og da ikke bare er en hjelp, men en viktig del av en avbalansert livsstil. Avslapning gjennom en forandret aktivitet fornyer oss.

Folk med narkotika- eller alkoholproblemer forsøker virkelig å slappe av, men bare ved å vende seg til alkohol eller piller. Pillemissbrukeren stoler på at pillene skal avslappe ham istedenfor å lære hvordan han virkelig skal slappe av. Han konfronterer sine problemer feilaktig. Dette er grunnen:

Å sette sin lit til avslappende piller, som kan utvikle avhengighet og forårsake en hærskere andre beslektede problemer, skaper mer stress. Pillebrukeren blir fanget i en ond sirkel. Han bruker piller for å klare stresset, og dette skaper bare mer stress.

Avslapning burde heller omfatte mosjon, en forandring i tempo, og at man et øyeblikk får tankene vekk fra det som forårsaket stresset (ved et mentalt valg, ikke ved hjelp av alkohol eller piller). Alkohol kan bare brukes trygt og i moderate mengder av en som *allerede* er mentalt avslappet. Alkohol bør aldri brukes regelmessig for å slappe av.

Fysiske ting å ta i betraktning

Siden stress er forbundet med en persons mentale eller følelsesmessige reaksjon på ytre begivenheter, vil ethvert effektivt program nødvendigvis i større eller mindre grad omfatte en endring av prioriteter i livet. Ved siden av avslapning finnes det andre effektive midler for å redusere de svekkende virkningene stress kan ha:

- *Vær realistisk.* La oss se det i øynene: Vi vet at vi vil møte skuffelser i livet. Ingen av oss kan lykkes hver gang vi forsøker oss på noe.

En person som er full av stress, nekter ofte å akseptere denne enkle kjensgjerning. Han kan i tankene forstørre sine problemer utover alle rimelige forhold. Han blir så opp-

tatt av sine vanskeligheter enten de er reelle eller innbilte, at han ikke kan se noe annet.

En persons problemer kan selvfølgelig være virkelige og alvorlige — et ødelagt ekteskap, arbeidsløshet og mangel på penger, problemer med et barn eller sykdom. Men man løser dem ikke ved å dvele ved dem helt til man blir handlingslammet. Løsningen må komme gjennom følelsesmessig modenhet, at man søker kloke råd og får herredømme over livet.

Klager man over stadig hardt arbeid, for eksempel, forsterker man bare stresset. Hvis man isteden konsentrerer seg om den belønning arbeidet gir en, vil arbeidet bli en kilde for tilfredshet istedenfor anspenning. Utvikler man en slik positiv instilling til stress-skapende press, vil man lindre de indre spenningene.

Bli ikke knust når du mislykkes det er ikke til å unngå at du vil mislykkes nå og da. Hvis du hengir deg til selvmedlidenhet, vil du aldri utsette deg for en press-situasjon — og da vil du aldri kunne utrette noe!

Som en nyhetsmedarbeider i fjernsyn — opplagt en person under stadig stress — har uttrykt det: "Husk at uansett hvilket press som hviler på deg, så kommer solen til å stå opp igjen imorgen."

En person som forsterker sine anstrengelser for å mestre en situasjon han aldri kan beherske, må nødvendigvis bli frustrert.

Ta for eksempel de foreldre hvis velmente råd til voksne barn faller for døve ører. Hvis barna, som nå selv er voksne, ikke er villige til å høre på fornuft, vil foreldrene bare frustrere seg selv ved å fortsette å mase og forsøke å gjennomtvinge sin vilje. Dette er et tilfelle av anstrengelse som ikke fører til noe, og det skaper stress.

Det beste i slike og lignende eksempler vil være å handle når det er mulig, men også å innse og akseptere begrensninger hvis og når disse finnes. Folk som er tilbøyelige til gjenstridig kamp i situasjoner som de ikke kan vinne, vet enkelte ganger at de har all grunn til å forandre seg, men på grunn av vanen motsetter de seg forandring. Blir vi mere målrettet og ser frem til den endelige lønnen for vårt

strev, vil det press som daglig legges på oss ikke virke så vanskelig å bære. Overta styringen av ditt liv. Forstå at det er noe du kan gjøre for å forandre situasjonen. Denne kunnskapen — denne friheten — kan bli en mektig kilde til hjelp.

• *Disponer din tid.* Tidsdisposisjon er viktig. Det vil si å utnytte optimalt den tid vi har til å gjøre det som må gjøres. Det hjelper å gi oppgaver prioritet for å få gjort det viktigste — og antagelig det mest bekymringsfulle — først.

Å disponere tiden fornuftig for å få ting gjort er selvfølgelig bedre enn å trekke seg tilbake til en euforisk tilstand eller glemsel ved hjelp av stoff. Når en som misbruker narkotika kommer ned fra høyden, er det samme problemet fortsatt der. De samme oppgavene er ennå ugjort, og kan endog haste enda mer. Vedkommende kan da velge å flykte igjen inn i sin egen private "trygge" omtåkede verden.

Den etterfølgende følelsen av å ha utrettet noe når man har fullført sitt ansvar på en fornuftig måte, kan skape sin egen positive sirkel, som i sin tur oppmuntrer en person til å utrette mer.

• *Forbedre den generelle helsetilstand.* En sunn person som er i god fysisk form, kan klare en hel del press. Han kan tilpasse seg, er positiv og vanligvis full av håp. Dårlig helse forsterker livets små irritasjoner og forlenger et kretsløp av sykdom. Når det gjelder å forbedre helsen i sin alminnelighet, så tenk på diett, mosjon, hvile, å få riktig med solskinn og å utvikle selvbeherskelse.

• *Finn alternativer til stress.* Livet er fylt av mange kilder til engstelse og unødig stimulering. Vi kan simpelthen velge å unngå noen av disse områdene som gir oss unødvendig stress, som for eksempel den underholdning vi søker. Når vi stimulerer sinnet med en uopphørlig trommeild av høy, disharmomisk støy og med emner som konsentrerer seg om vold, kriminalitet og tragedier mellom mennesker, påfører vi oss frivillig stress.

Det kan også være vel verd å undersøke våre verdier. Er det verd å jage etter en karriere, hvis det kan føre til at ekteskapet ditt blir ødelagt? Er det viktigere å arbeide mange timer overtid enn å tilbringe

tiden sammen med barna? Hvilket pengebeløp kan kjøpe tilbake tid som du kunne ha delt sammen med dine kjære?

Den viktigste dimensjonen

Disse fysiske metodene kan hjelpe til med å forbedre fysiske problemer. Men hyperstress kan bare elimineres fullstendig hvis den grunnleggende måte menneskenaturen fungerer på, blir forandret.

Bibelen tilbyr den beste strategi i forhold til stress, følelsesmessig modenhet og mental helse. Her finner vi den eneste innstilling som kan hjelpe oss å overvinne overdrevent stress én gang for alle!

"Bekymring gjør mannen tung om hjertet, men gode ord gjør ham glad" (Ordspr. 12:25; '78-overs.). Hva gjør en person "glad" — positiv, optimistisk med en konstruktiv sinnstilstand? En konstant positiv innstilling til livet! Å hjelpe og oppmuntre andre ved dine omtenkssomme ord og å få støtte fra andre er viktig.

"Et glad hjerte gir god lægedom, men et nedslått mot tar marginen fra benene" (Ordspr. 17:22). "Lægedommen" vi trenger er ikke kjemisk av natur. Den er en utgående, optimistisk holdning til livet, og dermed en resulterende interesse for andres behov.

"Sinnets ro gir kroppen liv, lidenskap er som råttenskap i ben" (Ordspr. 14:30; '78'). Skaper "stoff" virkelig denne "sinnets ro" — denne generelle, vedvarende holdningen av tilfredshet som gir "kroppen liv" — som fremmer et vellykket, lykkelig liv? Neppe. Som Ordspråkene 12:25 og 17:22 viste, foreslår ikke Bibelen kjemiske løsninger på menneskers problemer og stress. Løsningen ligger i en grunnleggende innstilling til livet.

Bibelen åpenbarer at man ikke blir lykkelig ved å tilfredsstille sine egne begjær og søke materiell velvære. Jesus oppsummerte det slik: "Det er saligere å gi enn å ta" (Apg. 20:35).

Der står det! Det å være opptatt av *selvet* bidrar bare til det hyperstress som har forårsaket eller vært en del av denne verdens problemer.

Den endelige løsningen på hyperstress og dens medvirkende onder ligger altså i å forandre hele sin

livsstil fra det alminnelige mønster av å ta og å leve egoistisk til en livsstil av å gi, å tjene, å ha omsorg for andre i like stor eller større grad enn for en selv.

Som endokrinolog har dr. Selye selv ofte uttrykk for at hat forårsaker stress, mens kjærlighet eliminerer det. Han spør: "Hvis alle elsket sin neste som seg selv, hvordan kunne det da være noen krig, kriminalitet, aggresjon eller så mye spenning mellom folk?"

Dr. Selye har merket seg én egenskap som han mener er viktigere enn noen annen hvis man skal kunne takle livets stress: takknemlighet.

Tenk på hvordan du i enhver omstendighet kan være takknemlig. Lær å le. Unngå fremfor alt hat og hevngjerrighet. Tenk godt om andre, og forsøk å gjøre dem lykkelige.

Psykologen Eric Fromm bemerket: "Ikke den som har mye, er rik, men den som gir mye. Pengepugeren som er engstelig bekymret for å miste noe, er psykologisk sett fattig, uansett hvor mye han har."

Dr. Fromm sammenligner det gavende, kjærlige menneske med det egoistiske og fortsetter: "Det egoistiske menneske er bare interessert i seg selv, han ønsker alt for seg selv, føler ingen glede ved å gi, men bare ved å ta. Verden utenfor blir betraktet bare ut fra hva en kan få ut av den."

Men hva det egoistiske menneske ikke forstår, er at det er ens egen egoisme som er årsaken til vanskelighetene. Hans egoisme "etterlater ham tom og frustrert. Han må nødvendigvis være ulykkelig og engstelig opptatt av å kvarte fra livet de tilfredsstillelser han blokkerer seg selv fra å nå."

Kort sagt, hvis vi gir istedenfor å ta, vil problemene og spenningene forsvinne.

Forunderlig? Det burde det ikke være.

Etterhvert som vi lever et slikt gavende liv, vil svekkende stress bli mindre — til og med forsvinne — fra våre liv. Da kan vi, som apostelen Paulus uttrykte det, "ikke [være] bekymret for noe... og Guds fred, som overgår all forstand, skal bevare eders hjerter og eders tanker i Kristus Jesus" (Fil. 4:6-7). □

INTERNASJONALT UTSYN

Verdens barn: byrde eller velsignelse?

En konge skrev engang for lenge siden:
"Se, barn er Herrens gave, livsfrukt er
en lønn" (Salm. 127:3).

Men i mange av verdens nasjoner er ikke barn
lenger en velsignelse. De er blitt en byrde.

En tredjedel av menneskeheten er barn under 15.
80 prosent av disse barna lever i verdens fattige og
underutviklede områder. I noen land utgjør de over
halvparten av befolkningen. Millioner av dem lever i
fattigdom og elendighet, uten skikkelig helsestell, og
uten håp. De vokser opp syke og uten skolegang.

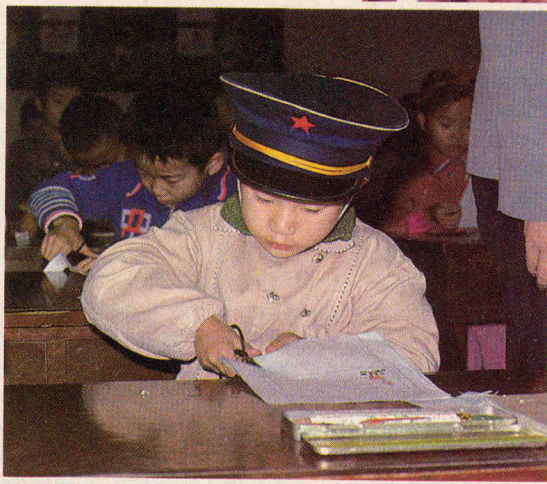
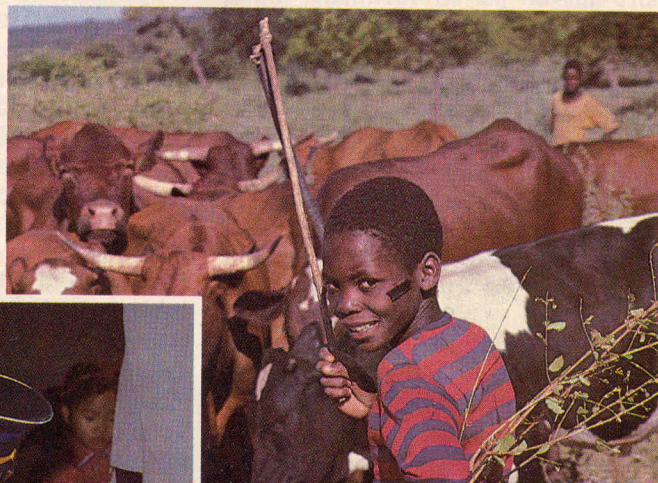
Et forsøk på løsning

De forente nasjoners sta-
tistikere regner med at
verdens befolkning vil øke
med en tredjedel innen år

2000. De som vil sette disse ekstra barna til verden,
lever allerede idag. Selv de mest optimistiske innsær
at dersom man ikke øyeblikkelig iverksetter en effek-
tiv befolkningskontroll, vil det snart være flere barn
på jorden enn vi kan fø og utdanne.

Mange større nasjoner har lagt opp et omfattende
program for å stoppe flommen av ekstra munner å
mette. Et av de best kjente eksemplene er folke-
republikken Kinas program for bare ett barn pr. fa-
milie.

Kineserne var på god vei mot en katastrofe. Antall
innbyggere var fordoblet siden revolusjonen i 1949.
For å motvirke dette bestemte den kinesiske regje-
ring at man skulle forsøke å få alle ektepar til å be-
grense seg til ett barn. Foreldre som går med på å
begrense sine familier, får visse privilegier. Selv om
dette kan synes hjerteløst, hevder kineserne at de
som samarbeider, ikke skal være nødt til å bære

omkostningene ved ekstra barn i andre familier.

Rapporter antyder at dette programmet vil stabilisere Kinas befolkning innen år 2000. Men selv nå med en relativt moderat fødselsrate på 1,2 prosent har Kina en tilvekst som tilsvarer Australias befolkning pr. år.

Et slikt massivt sosialt eksperiment har krevet sitt. Millioner av kinesiske mødre har tatt abort, og mange av dem i siste halvdel av svangerskapet. Det foreligger også urovekkende rapporter om drap av nyfødte piker. Den kinesiske tradisjon verdsetter *sønner*, og mange har tatt drastiske skritt for å sikre seg at det barnet som tillates er hankjønn. Dette er vanskelig å bevise, men kineserne vedgår at det blir *rapportert* et uforholdsmessig stort antall guttefødsler i enkelte jordbruksdistrikter.

Kinas regjering holder omfattende opplysningskampanjer for å få folk til å sette like stor pris på sine piker som sine gutter. Men tradisjoner dør ikke lett. Ingen liker denne situasjonen, og kineserne har da også lovet å slappe litt av på dette "ett-barns"-programmet så snart det er praktisk mulig. Men idag er det eneste alternativet millioner av barn, som stilles ansikt til ansikt med et liv i fattigdom, mulig analfabetisme og den stadig nærværende trusel om sultedød.

Som svar på kritikken viser kineserne til andre nasjoner med for stor befolkning, hvor regjeringene ikke har forsøkt å disiplinere befolkningen slik Kina har gjort. Mange av disse nasjonene er på god vei mot katastrofen.

Virkningene av overbefolkning

I dagens Asia blir hundretusener av barn blinde hvert år på grunn av øyensykdommer som kunne helbredes med bare små mengder vitamin A til noen tører. Noen få tører til ville kunne skaffe til veie vitamin D og kalsium, som kunne forhindre misdannede og vridde

lemmer som skyldes engelsk syke.

Millioner dør av sykdommer som lett kunne bli helbredet og enda lettere kunne blitt forhindret — fordi de ikke har adgang til selv det mest minimale helsestell.

For noen uker siden ble jeg kjørt gjennom slummen i utkanten av den moderne byen Nairobi, Kenyas hovedstad. På en åsside dekket av elendige rønner, lekte hundrevis av barn mellom hauger av søppel og avfall. Kenya har verdens høyeste fødselsrate og et påtrengende behov for å finne en løsning på problemet med en økende barnebefolkning. Dusinvis av disse barna flokket seg rundt bilen. Disse muntre, lekne barna hadde ingen idé om at de var "overflødige", eller at de var blitt født inn i en verden som kanskje ikke hadde plass for dem. De står overfor en fortvilet fremtid. Det finnes ikke nok skoler for dem — og ikke nok arbeid for dem som på en eller annen måte får en utdannelse. Menneskelig sett er de en byrde for sin allerede hårdt pressede nasjon.

I slummen i Calcutta kan man av og til høre en ynkerdig mjauing fra haugene med søppel og avfall som ligger langs gatene i denne altfor overbefolkede byen. Noen ganger er det en forlatt kattunge. Andre ganger er det et nyfødt barn som er blitt etterlatt rett etter fødselen av foreldre som vet at de ikke kan ta seg av det. Noen av disse spebarna blir oppdaget og er så heldige at de kommer på barnehjem. Disse ørsmå, skrøpelige levningene fra menneskeheten blir tatt godt hånd om av dem som kjemper i barnehjemmene for å bevare hver eneste lille livsgnist. Noen ganger lykkes de, og de fortsetter å ta

Fra venstre til høyre —
Barn fra Iran, Kina,
Zimbabwe, Peru, Skottland,
Nordvestlige Territorier i
Canada, Spania

seg av barna mens de er små. Og så? "Vi må bare sende dem tilbake til de gatene de kom fra," fortalte en med sorg i stemmen. "Det er alltid andre barn vi må redde. Vi skulle ønske det ikke var slik."

Vi ønsker *alle* at det ikke var slik.

Vi vil så gjerne se sunne, pene, glade småbarn. Det verker langt inn i hjerteroten når vi ser dem med stram hud over en avmagret kropp, med øyne som er matte av lidelse, med store maver og kropper som altfor tidlig bærer preg av alderdom på grunn av sykdom og feilernæring. Betydelige pengesummer blir hvert år gitt av mer velstående land for å hjelpe fattigere land til å ta seg av sine barn. Men dette er bare som å skrape på overflaten. Vi er fanget i et system hvor det fødes flere barn enn man kan ta seg av. Finnes det ingen vei ut av dette uføret? Må det alltid være slik?

Vi må velge

Da Gud hadde skapt denne jorden, bemerket han at "det var såre godt" (1. Mos. 1:31). Han sa til de første menneskene: "Vær fruktbare og bli mange og oppfyll jorden" (vers 28).

Visste Gud hva han ba om? Kunne han ikke forutse at menneskerasen 6000 år senere ville få plass- og matmangel i så stor grad at de måtte slutte å være fruktbare og bli mange?

Gud gav de første menneskene, Adam og Eva, et valg mellom to måter å leve på, en som ville føre til lykke, velstand og overflod, og en annen som uvegerlig ville føre til elendighet og død. Dette valget ble symbolisert ved to trær som stod i Edens have. Adam og Eva ble fristet av Satan og valgte feil tre, det treet som symboliserte kunnskapen om godt og ondt. Gud hadde forbudt dem å ta av det.

Satan overbeviste dem om at Gud ikke hadde fortalt dem sannheten, og at han med vilje lot være å gi dem viktige opplysninger.

Ved å bestemme seg for å være ulydige, viste våre første foreldre at de trodde de visste bedre enn Gud. De valgte å leve sitt eget liv, og de måtte høste følgene av dette valget. Selv deres egen sønn, Kain, ble dem en byrde.

Løsningen blir åpenbart

Uten den kunnskap som bare kan komme fra Gud, har menneskene fortsatt å feile i uvitenhet i nesten 6000 år. Menneskene har valgt å leve et liv i griskhet og selviskhet. Vi har mistet kunnskapen om hvordan vi skal "oppfylle jorden". Denne jorden *kan* produsere nok mat til å fø to, ja selv *tre ganger* så mange mennesker som jordens befolkning idag. Det gjør den i virkeligheten allerede. Men på grunn av vår griskhet og egoisme, som har gjort det umulig for nasjonene å samarbeide og dele sine ressurser, sulter millioner av mennesker fremdeles. På grunn av uvitenhet og feilaktig jordbruk er store områder på jordens overflate blitt ufruktbare og ubeboelige. Mer produktivt land ødelegges av kriger. Store befolkningsgrupper som har vært avskåret fra riktig undervisning, mangler selv den mest elementære kunnskap om hygiene, en kunnskap som drastisk ville ha for-

bedret deres levestandard fra en dag til den neste.

Dette tidsskriftet gir sine lesere godt nytt for hele verden, som menneskenes regjeringer idag ikke makter å virkeliggjøre. Disse gode nyhetene er det egentlige budskap i Jesu Kristi evangelium — at han snart skal komme tilbake og gjenopprette Guds styre på jorden.

Når Guds levemåte blir gjenopprettet, kommer sult, uvitenhet, analfabetisme og fattigdom til å høre fortiden til. Det vil fortsatt bli født barn etterat Kristus kommer tilbake og gir verden fred, men de kommer ikke lenger til å vokse opp i elendighet. Dette er godt nytt.

Men det finnes enda bedre nyheter. Hva med de millioner av barn som hittil har dødd? Hva med det barnet som sultet ihjel et eller annet sted på jorden mens du leste denne setningen? Hva skal det bli av ham eller henne?

I profetier som altfor lenge er blitt misforstått, har Gud på forhånd forkynt at alle mennesker som noen gang har levd, skal oppstå fra de døde. Det har alltid vært og er fremdeles hans mål at menneskeheten skal få leve evig sammen med ham som Guds familie.

I Åpenbaringen så apostelen Johannes en tid, litt mer enn tusen år fra nå, da de døde, store og små, skal stå for Guds trone etter å ha fått en fremtidig anledning — eller for å være mer nøyaktig, sin *første* anledning til å leve et liv etter Guds lov (Åp. 20:12). Også mange andre skriftsteder viser til denne oppstandelsen for dem som levde før i tiden. Dersom du ønsker en fullstendig forklaring, kan du skrive og be om en gratis brosjyre som heter *Is This the Only Day of Salvation?* ("Er dette den eneste frelsens dag?"), for tiden ikke på norsk.

Millioner av barn som levde og døde i elendighet, skal få leve igjen. Den Gud som gir liv, skal gi dem livet tilbake. De skal få anledning til å leve igjen og utvikle sine fulle muligheter som mennesker, noe denne nåværende onde verden ikke tillot. For millioner av sørgende foreldre idag er dette den beste delen av "det glade budskap" som Jesus Kristus bragte til jorden.

Det er tragisk at mange barn idag er en byrde og et passivum for sine nasjoners knappe ressurser. Men en dag skal de få leve igjen i en verden som styres av Guds regjering og lov — en verden som kan understøtte dem, en verden som vet å sette pris på dem.

Men dette er ingen unnskyldning for å bringe flere barn inn i en situasjon idag hvor de bare får føle fortvilelse og elendighet. I mange områder av denne triste verden som er avskåret fra Guds åpenbarte kunnskap, er nasjonal fødselskontroll det eneste fornuftige alternativ som menneskene kjenner. Vi bør ikke ønske flere barn nå hvis vi ikke kan ta oss av dem vi allerede har. Men det betyr ikke at enhver form for barnebegrensning er god. Noen er rett og slett onde. Klok familieplanlegging utelukker abort og barnedrap!

Utallige millioner av barn er allerede en byrde. Men det er ikke deres feil. Takk Gud forat de som er en slik byrde idag, skal bli en velsignelse for fremtiden.

— John Halford

De oversette mellomårene

Hvorfor er det viktigste emnet som foreldre idag står overfor innen barneoppdragelse også det mest misforståtte? I dette avsnittet fortsetter vi med de første skoleårene.

Årene før barnet begynner på skolen, er av avgjørende betydning for dets utvikling. Det samme gjelder de første skoleårene, grovt regnet fra seks- til tolvårsalderen. Det er nå de vokser opp til ungdomsårene, like før den vanskelige pubertetsalderen, når et barn utvikler seg fra barn til voksen.

Disse årene legger grunnlaget for tenårene. Det er en viktig periode som i stor utstrekning bestemmer kursen for årene som kommer.

I denne alderen er barna fortsatt små og formbare. I denne perioden vil dere, far og mor, styre dem inn på veien mot suksess eller fiasko. Når de blir tenåringer, er det *mye vanskeligere* å forandre adferdsmønstre som allerede har etablert seg. Kan du gi dine barn riktige vaner før de blir tenåringer og unge voksne, vil du gjøre det lettere for dem — og for deg selv — i årene som kommer.

Det er aldri for sent å begynne

Hvis du hittil har forsømt ditt ansvar som barneoppdrager, *må du absolutt begynne nå!* Ditt ansvar er nå blitt virkelig *alvorlig*.

De generelle prinsippene for bar-

neoppdragelse, som vi allerede har dekket i tidligere avsnitt, gjelder selvsagt fortsatt. Les dem igjennom påny, ta deg tid til å vurdere hvordan du kan anvende dem på ditt barn i førpubertetsalderen. Husk at hvis disse prinsippene skal ha virkning, må de *anvendes* kon-

prisippene kan bli spesielt skreddersydd for denne aldersgruppen. Vi skal drøfte slike ting som kommunikasjon, opplæring i sin alminnelighet, seksualopplysning og moralsk karakterforming.

Den sannsynligvis viktigste siden ved barneoppdragelsen på dette

Hjelp barnet ditt til å få en rett holdning til skolen. Vis begeistring for gode resultater i hjemmearbeidet og på skolen.

sekvent.

I dette avsnittet skal vi konsentrere oss om bestemte felter i oppdragelsen av barn i førpuberteten, og vise hvordan de generelle

eller *ethvert annet* alderstrinn — er å etablere ordentlig *kommunikasjon*. Behovet for slik kontakt kan ikke overvurderes.

“Ingen hører på oss.” “Ingen

forstår.” “Ingen bryr seg om oss.” Slik føler de fleste unge det idag, og det kan skape store hindringer for foreldrenes forsøk på å oppdra barna.

Foreldrene må fremelske en atmosfære av åpenhet og tilgjenge-

forstå at de alltid kan komme til deg, selv når de har gjort noe galt. Snart vil barna ønske å betro seg til deg og la deg dele deres problemer, gleder og sorger.

Lytter du virkelig til barnas synspunkter? Lukk ikke automatisk

blir etablert i disse årene, vil dere komme langt bedre overens utover i tenårene. La det ikke oppstå et generasjonsgap i familien. Lukk det gapet gjennom kontakt og *kommunikasjon* med barna dine!

Opplæring av hele mennesket

En av de mest tragiske utviklingstendenser i våre dager, er undervisningens synkende kvalitet.

Grunnlaget for gode resultater på skolen legges i de første skoleår — og årene før. Hvis barna får ordentlig oppmerksomhet og veiledning i tidlige år, vil de følgende år bli desto mer produktive og givende.

Gi ditt barn *LYST* til å lære. Hjelp det å få den rette innstilling til skolen. Vis begeistring for dets hjemmearbeid og resultatene fra skolen. Vær opptatt av og interessert i barnets fremskritt på skolen — og *vis det*.

Etabler en tosidig kontakt med læreren. Diskuter barnets fremskritt med jevne mellomrom. Hør på hva læreren har å si, og ta alvorlig hensyn til det. Hvis barnet har vansker med visse fag som kan kreve særlig oppmerksomhet, da hjelp det på disse feltene. La ikke barnet ditt bare slenge igjennom uten å gjøre mer enn det som såvidt trenges for å unngå å stryke. Vær aktivt engasjert. Det vil gi rikelig utbytte på så mange måter.

Husk også at barnets undervisning ikke bare foregår i skoletiden. Undervisning er noe som pågår kontinuerlig hele den tiden man er våken. Det er mange måter å fremme denne stadige læreprosessen på. En av foreldrenes viktige roller er *lærerens!*

Få barna dine til å bli glade i bøker og i å lese, og ta dem nå og da med til biblioteket for å hjelpe dem å velge ut interessante, opplysende bøker om de forskjellige emner. Gå gjennom disse bøkene med dem så langt tiden rekker. Skap en atmosfære av *livlig interesse* for den veldige verden vi lever i. Oppmuntre dem til å ville vite mere om den — om verdens land og folk, natur og dyreliv, historie osv. Les *med dem*, og vær et godt eksempel ved at de ser *deg* lese.

Fjernsyn, fornuftig brukt, kan også være et effektivt hjelpemiddel i undervisningen. Hvis barna får se

Få barna dine til å bli glade i å lese. Hjelp dem å velge ut interessante og opplysende bøker.

lighet. Barna må ikke gjøres redde for å komme til dem for råd og hjelp.

Etabler kontakt med barna dine. La ikke arbeidet, egne aktiviteter, egoistiske hensyn eller interesser komme i veien for dette behovet. Altfor ofte blir det neglisjert — og følgene kan bli katastrofale!

Kommunikasjonen må gå begge veier. Oftest kommuniserer foreldre *til* sine barn, men ikke *med* dem. Barna dine har egne idéer og drømmer, planer og mål. Noen av disse er bra, mens andre kan være gale eller utilrådelige. Hvis barna dine utvikler vanen med å komme til deg med sine tanker, kan du råde og rettlede dem, og ofte avverge problemene før de oppstår.

Svar oppriktig på spørsmålet: Kommer barna til deg for å få råd? Hvis ikke, må du begynne å snakke mer med dem. Spør dem om skolen, vennene deres, interessene deres og de problemene de kanskje har. Ikke grav og spørr, men vis ekte interesse og deltagelse. Vis dem at du virkelig er interessert. Vær forståelsesfull. Vær rettfærdig. La dem

øret til hva de sier. Ungdom er ikke alltid enige med sine foreldre om hva som er best for dem, men hvis du gir dem oppriktig anledning til å komme med det de har på hjerte, og for alvor vurderer hva de fremholder, vil de innse at du har vært redelig.

Hjelp dem til å *forstå* hvorfor noe er enten galt eller utilrådelig. Si ikke bare “Nei!” uten kommentar. Sørg for å instruere og lede dem. Ta deg tid til å *belære* dem. Hvis de likevel velger å gjøre noe som er utilrådelig, så la dem få en lærepenge. Men gjør det ikke verre for dem ved etterpå å si: “Hva sa jeg?”

Sett av en kveldstid nå og da for en åpen familiediskusjon hvor alle deltar. La alle i familien få luften sine meninger og komme med forslag om mulige forandringer som bør gjøres på ymse felter av familielivet. Det vil gi en fin sjanse til å lære barna og deres tankegang å kjenne, samtidig som de vil lære *dere* ordentlig å kjenne.

Bli *virkelig kjent* med barnet ditt på dette alderstrinnet. Hvis et mønster for åpen kommunikasjon

lærerike og opplysende programmer under overvåking, kan dette føye visuelle inntrykk til opplæringen og stimulere til økt interesse og forståelse. Men vær omhyggelig med ikke å la barna få slå på programmer i fleng. Det er ikke noe galt i at de leilighetsvis ser på underholdningsprogrammer, så lenge de ved ordentlig oppsyn beskyttes mot skadelig innflytelse. Forklar dem hva som er gale verdier og handlinger i slike programmer. Diskuter med barna om hva som foregår på skjermen. Husk at fjernsynet er et privilegium, ikke en rettighet.

Reiser og turer for hele familien kan også gi verdifulle bidrag til undervisningen. Ta barna med på museer dere har adgang til. Museer, planetarier og akvarier er fascinerende for barn og ungdom, og kan gi dem økt interesse for og videre utsyn og innblikk i universet og den kloden vi lever på. Turer til lokale naturseverdigheter og historiske steder og minnesmerker er også verdifulle i undervisningsøyemed, og slike opplevelser i ung alder gi varige inntrykk. Barna dine *ønsker og trenger* familieaktiviteter av denne typen.

Jo mere et barn vet, desto sterkere vil det *ønske* å vite enda mer. Noe av det viktigste du som far eller mor kan gjøre i disse årene før puberteten, er å hjelpe til å gjøre ditt barn *vitebegjærlig*.

Seksualopplysning

På dette alderstrinnet vil spørsmål om seksuallivet uvegerlig melde seg. På dette alderstrinn vil barna ha greie svar på sine spørsmål — og de *vil* finne svar — på en eller annen måte.

Foreldre vet ofte ikke hvordan de skal lære barna om "livets kjensgjerninger". De blir flau og finner ikke ord når barna kommer med sine spørsmål. De føler seg uvel og urolige, de leter etter ord — eller endrer tema. Derfor blir de fleste barn henvist til å finne svar på egenhånd ved å "legge sammen to og to". Som oftest må de finne svarene i den såkalte "kloakken", i form av slibrige skrøner og vitser som skolekameratene kommer med, eller i smusslitteratur.

La ikke ditt barn komme i en slik situasjon! Allerede før den lille

begynner på skolen, bør du ha begynt å forklare barnet om hva som skjer ved fødselen, om babystell og kjønn, før det hører om det fra feilinformerte kilder. La ditt barn få lære om fødsel og kjønn *trinnvis* og så tidlig som mulig, før innflytelse fra andre kanter får innpass. La ikke *andre barn* spille rollen som seksuallærer for ditt barn!

Howdan bør du gå frem? For det første må du være sikker på *du selv* er tilstrekkelig inne i emnet, slik at du kan gi enkle, men riktige og nøyaktige svar på barnas spørsmål. Det er ofte forbløffende hvor meget foreldre *ikke vet* om sin egen kropp og forplatingen!

Skap en atmosfære av åpen kommunikasjon og gi ærlige og greie svar på det plan barnet kan forstå. Vær ikke redd for at barna skal bli skremt eller skamfulle over likefremme svar, når de blir gitt på en omtentkom måte. Forlegenheten og engstelsen eksisterer som regel

mens de er små, før de får en gal innstilling på grunn av innflytelse utenfra.

Pass på at du ikke forbinder menneskenes seksualliv med følelser av skyld eller skam. La dine barn få vite at seksuallivet er rent og hellig. Ikke inngi i dem — bevisst eller ubevisst — et negativt syn på det annet kjønn. Hva du enn selv innerst inne føler, må du ikke skape vrangforestillinger hos barnet ditt. Holdninger som man tilegner seg tidlig i livet, har en tendens til å holde seg. Fremelsk derfor en sunn og ansvarlig holdning til seksuallivet, basert på Bibelen, hos barna dine.

Noen få omhyggelig utvalgte bøker kan også være til hjelp. Gå gjennom en enkel bok om kjønnslivet med barna. Fotos av menneskekroppen og tydelige diagrammer forteller ofte mer enn ord. Hvorfor ikke også skrive etter vår bok *The Missing Dimension in Sex* ("Kjønnslivets manglende dimen-

Forklar barna dine om hva som skjer ved fødselen, om babystell og kjønn, før de hører om det fra feilinformerte kilder.

bare på *foreldrenes* side!

Ikke vent til barna kommer med *spørsmål* om ting som har med seksuallivet å gjøre. Nesten alle barn er vitebegjærlige på dette punkt, men noen er for sjenert til å spørre. Hvis de ikke spør, må du ikke gå ut fra at de ikke er interessert eller gamle nok til å beskjeftige seg med dette emnet. Grip selv initiativet og lær dem

sjon", ennå ikke oversatt) og bruke den for slik opplysning?

I de senere tiår har det vært mye strid om seksualopplysning i skolen. Hvis slik opplysning blir gitt i *hjemmet*, vil det overskygge eventuelle skadevirkninger (hvis de finnes) ved skolens fremstilling. Når læreren på skolen gir elevene seksualopplysning, vil ditt barn kunne ta opplysningene som gis og vurdere

dem gjennom øyne som allerede er blitt trenet til å skjelve mellom godt og ondt i henhold til Bibelens målsetning.

Husk også at ditt barns forståelse av sex og kjærlighet i ekteskapet, for en stor del er basert på det det ser i forholdet mellom deg og din ektefelle. Hvis du ikke er kjærlig mot din ektefelle — hvis barnet aldri ser dere klemme og kysse hverandre eller holde hverandre i hendene — da er risikoen stor for at det vil vokse opp og bli like ukjærlig og innesluttet som voksen. Sett det *rette eksempel!* En avbalansert tilnærming til seksuelle spørsmål vil utvikle en voksen som er istand til å håndtere sitt eget seksualliv klokt og ansvarsfullt.

Førpuberteten er også en periode da man må ha oppmerksomheten henvendt på å utvikle en riktig innstilling til det å være gutt eller pike, for slike holdninger vil vare ved også i voksen alder.

Den antagelig viktigste delen av en slik opplæring er et godt *eksempel*. De unge ønsker og har behov for noen å etterligne. Hvis foreldrene setter de rette eksempler på manndom og kvinnelighet, er slaget langt på vei vunnet!

Hvis en far viser høflighet og respekt for sin unge datter som den unge dame hun er — ved å åpne døren for henne, la henne ha sitt privatliv i fred, vise henne kjærlighet og hengivenhet — da vil hun søke og ønske seg slik opptreden hos den mann hun velger senere i livet. Men hvis hennes far ikke viser henne kjærlighet og omsorg gjennom slik adferd, har hun ingen normer å bedømme rett mannlige opptreden ut fra.

Overfor sine sønner må også mødre vise den rette type kvinnelige karaktertrekk — trekk de gjerne vil se hos sine fremtidige svigerdøtre. Unge menn blir gjerne tiltrukket av kvinner som minner dem om deres mor som de har elsket og beundret. Det heter i en gammel sang: "Jeg vil ha en jente, akkurat som den jenta som giftet seg med kjære, gamle pappa." Hvis en mor ikke setter et godt eksempel, kan gutten senere bli rådvill når det gjelder å vurdere og velge seg en ektefelle.

For enslige mødre og fedre er det viktig at barnet får kontakt med

voksne av samme kjønn som den av foreldrene som er borte, voksne som kan sette det rette eksempel på maskulinitet, henholdsvis femininitet for barna. Det kan være slektninger, venner, arbeidskamerater, naboer eller andre. Enslige fedre og mødre må ikke forsømme denne viktige siden av sitt ansvar for oppdragelsen.

En ung pike må forstå *hva hun selv er* og sitt potensiale som kvinne. Hun må lære å fremvise de karaktertrekk som utgjør sann kvinnelighet — dyd, arbeidsomhet, utadvendt omsorg for andre, hun må lære å være gavmild, forståelsesfull og hjelpsom. Hun bør lære hvordan hun i alle situasjoner skal oppføre seg som en virkelig *dame*.

Det er viktig at hun lærer etikette og gode manerer. Hvis en sjuskete holdning og oppførsel får lov til å blomstre i disse helt unge årene, vil det bli vanskelig å legge av seg uvanene senere. *Begynn tidlig!* Arbeid nå på å gjøre din datter til en kvinne med personlighet og sjarm.

Praktiske ferdigheter som matlaging, søm og rengjøring kan også læres i disse første skoleårene. Vent ikke til hun kommer opp i den videregående skole — og sett ikke din lit til at skolekjøkken og håndarbeidstimer skal gjøre jobben for deg. Gi dine døtre et forsprang ved å lære dem *hjemme* på forhånd!

De rette vaner for stell og hygiene bør også innøves i denne alderen. Mødre bør ta seg tid til å gi sine døtre veiledning i hårpleie, klesdrakt og personlig hygiene. Vanen med riktig kosthold og regelmessig mosjon bør understrekes i disse første ungsomsårene. Barna vil takke deg for det siden!

Dine døtre er morgendagens hustruer og mødre. De vil bli eksempler for dine barnebarn. Legg an på å gi dem — og kommende generasjoner — en god start!

Gutter må få forståelsen av at hensikten med å være gutt er å bli mann! Idag finner vi altfor mange tenåringer og unge menn som er slappe sveklinger — blekfeite, flatbrystede og svake. Slik behøver det ikke være!

Gutter bør motiveres til og læres opp til å utvikle mot og styrke, og å

være i god fysisk form. Både de og jentene bør oppmuntres til å ta aktiv del i idrett og sport for å komme i form og holde seg slik. Det er utallige tilbud — håndball, tennis, fotball, volleyball, friidrett, svømming, ski og skøyter. Slike fysiske aktiviteter utvikler styrke og koordinasjonsevne, og oppøver mental raskhet.

Guttene bør også få anledning til å ARBEIDE. De bør lære å arbeide *samvittighetsfullt* og *raskt* med ethvert oppdrag de får, og å like det. Hardt arbeid er noe som unge mennesker i økende grad har mistet sansen for — men det er av *avgjørende betydning* for deres suksess som voksne!

Gutter bør også lære å stille seg og føre seg pent. Gode manerer og et velstelt utseende har stor betydning. Mødre bør hjelpe sønnene sine til å innarbeide gode vaner for renslighet og orden. Hvis mamma alltid rydder opp etter gutten sin, lærer han aldri vanen med personlig renslighet. Oppmuntre ham i vanen med å henge opp klærne sine og holde rommet sitt i orden.

Både gutter og piker bør få anledning til å utvikle sansen for god musikk. Idag er musikk en stor del av ethvert barns liv. Barn bør bli oppmuntret til å utvikle sine musikalske evner — i form av sang og/eller på et instrument.

Endelig er det meget nyttig å supplere det som foreldrene kan gi, med eksempler fra *Bibelen*. Les for barna dine beretninger om virkelige menn og kvinner fra Bibelen. Drøft med barna *hvorfor* disse menn og kvinner var eksempler på virkelig mandighet og kvinnelighet. Ta også for dere de *dårlige* eksemplene og forklar barna hvorfor de ikke holdt mål.

Utvikling av karakter og moral

Hjemmet er en grunnleggende faktor når det gjelder å utvikle rett karakter og moral. Dere kan ha en *dyptgående innvirkning* på hvordan deres barn vil oppføre seg i livet etterat de har forlatt hjemmet.

Barn ønsker retningslinjer. De fleste unge ønsker intenst å få hjelp av foreldrene. Det gir dem en følelse av trygghet. De vet at du er interessert i dem når du gir dem retningslinjer. La barna få vite hvordan du venter at de skal

oppføre seg. Gi dem faste normer for adferd.

Igjen, husk at ditt EKSEMPEL er av altoverskyggende betydning når det gjelder å bygge opp karakter og moral. Dine handlinger sier mye mer enn dine ord. Hvis du lyver, jukser, banner, følger en dobbeltmoral, sprer rykter, klager og kritiserer, da ser dine barn det. Hvordan kan en far eller mor vente å virke troverdig overfor barna, hvis de ikke etterlever de råd de selv gir?

Det er imidlertid også andre krefter som prøver å forme dine barns karakter. Radio, fjernsyn og musikk øver sterk innflytelse. Enhver potensiell dårlig påvirkning fra disse kilder må bli MOTARBEIDET! Det vil kreve både tid og innsats å kjempe mot dem og seire, men det er verd det!

Lær dine barn å ha respekt for dere, for sine lærere, for dem som er eldre, for landets lover og andres rettigheter. Sørg også for at du selv lever slik at du fortjener deres respekt og ærefrykt.

Fremelsk i barnet ditt troen på de sanne verdier og lær det å etterleve dem! Forklar de positive og negative virkninger av rette og gale handlinger, i et språk som barnet forstår. Gi en livfull beskrivelse! Forklar dem de dårlige følger av røking, løgn, narkotika, TV-slaveri, nedbrytende musikk, den gale type venner, dovenskap, selvmedlidenhet, uansvarlighet og så videre. Hjelp dem til å innse HVORFOR visse handlinger og adferdsformer er gale og skadelige.

Foreldre bør lære sine barn at det finnes absolutte, levende åndelige LOVER som styrer alt liv, og at disse lovene medfører straff om de brytes. Lær dine barn å adlyde Gud og hans lover. Lær dem De ti bud, og forklar dem hvordan de gjelder i dagliglivet, i situasjoner som barna kommer opp i hver eneste dag. Disse livets store lover oppsummerer den GIVENDE innstilling, den UTADVENDTE OMSORG for andre og ærefrykt for Gud.

Bibellesning bør være en del av enhver families timeplan. Understrek de prinsippene du har lært dine barn med eksempler fra Bibelen. Vis dem eksempler på god og riktig adferd, forklar hvor-

for denne oppførsel behaget Gud, og påpek de velsignelser slik adferd førte til. Bruk også eksempler fra Skriften til å illustrere følgene av gal adferd.

Som far eller mor må du følge med tiden. Lev ikke i en drømmeverden. Gå ikke ut fra at alt er som da du var barn. Dette er en verden i rask forandring, som idag er ganske anderledes enn dengang. Barn har en naturlig trang til å *tilpasse seg*, til å gjøre det de jevnaldrende gjør. Som far eller mor må du holde deg *underrettet* om hvordan vår tids ungdom er, og hva de er opptatt av og driver med. Snakk med barna dine, med andre foreldre og med lærerne. Les aviser og ukeblader. Føl tiden på pulsen. Hvis du ikke forstår hvilke krefter som bombarderer barnet sitt, blir du kanskje ute av stand til å motarbeide dem.

Se opp for gale holdninger hos barna dine. Vær på vakt mot sinnelag som sinne, egoisme, uærlighet, opprør og lignende. Finn ut *hvorfor* barna har slike følelser. Hjelp dem til å forstå *hvorfor* enhver slik holdning er skadelig for dem selv og for andre. Lær dem å reagere riktig i forskjellige situasjoner, og forklar hvorfor det er det beste i det lange løp.

På samme måte bør du oppmuntre *riktige* holdninger av kjærlighet, gavmildhet, medfølelse, lydighet, barmhjertighet, og at man vil dele med andre. Vis dem hvor glad og fornøyd du blir når de handler ansvarsfullt.

Naturligvis vil det av og til bli nødvendig å straffe dårlig oppførsel. Når det kommer på tale, må du handle klokt, kjærlig, medfølelse og barmhjertig — men med FASTHET. Vær *streng* når noe er galt. Vær ikke slappe og ettergivende foreldre, men straff dem på en fast og likevel kjærlig måte. Hjelp dem å forstå hvorfor det de gjorde, var galt, og hvorfor de må straffes for det.

Vis riktig dømmekraft i hva slags straff som bør benyttes. Rett korporell straff er et effektivt redskap for irettesettelse på dette alderstrinnet, men bør ikke være den eneste metoden som brukes. Ofte kan en enkel, på forhånd bestemt fratagelse av visse privilegier i en

(Fortsettes side 29)

den ENKLE SANNHET

Vår målsetning

Den Enkle Sannhet utgis i det offentlige interesse og tar for seg spørsmål av samfunnsmessig, familiemessig og miljømessig art. Dets artikler omhandler internasjonale nyheter, politikk, filosofi, religion og utdanning, spesielt der de har innflytelse på livets kvalitet. Bladet er upolitisk, og det blir ikke støttet av noe politisk parti eller pressgruppe.

Worldwide Church of God (Guds Verdensvide Menighet) har enerett på utgivelsen av bladet. Formålet med *Den Enkle Sannhet* er å informere og undervise, idet det ønsker å sette verdensbegivenhetene inn i en korrekt sammenheng og skape en bevissthet om hvor alvorlige tider vi lever i. Det legges vekt på betydningen av de kristne moralverdier og hvilke sosiale virkninger det får at den i økende grad forkastes. Det gis imidlertid enkelte ganger plass til ulike oppfatninger, slik at leseren kan få en klarere forståelse av kontroversielle spørsmål.

Den Enkle Sannhet har ingen abonnementspris. Det blir helt og holdent finansiert ved frivillige bidrag fra lesere som er overbevist om bladets verdi og som ser det som viktig at det kan bli utgitt gratis til en stadig økende leserskare. Dine bidrag er velkomne og mottas med takk.

I en verden med voksende problemer og kriser søker *Den Enkle Sannhet* å påpeke årsakene til de *dårlige nyhetene*, samt å gi løsninger på livets vanskeligheter, løsninger som kunne gi *godt nytt* og riktige resultater hvis de ble fulgt.

Det er også bladets målsetning å vurdere hva som kan skje om de riktige løsningene ikke blir fulgt. I overensstemmelse med dette forfekter vi den tro at i det øyeblikk menneskeheten ikke lenger er istand til å unngå den endelige katastrofe, kreves det en guddommelig plan for å frelse denne jord og etablere en ny orden hvor alt levende vil kunne glede seg over varig fred, lykke, trygghet og velstand.

HUNGERSNØD

(Fortsatt fra side 4)

Resultatet er større mottagelighet for pest, sykdomsfremkallende midler og dårlige værforhold. I *Journal of North Carolina State University* tilføyer dr. Goodman:

“Tidligere utgjorde avlingsrotasjon en geografisk barriere mot epidemier på avlinger, men i moderne landbruksøkonomi blir et enkelt slag dyrket i tette marker tvers over hele stater. Det er ikke noe som kan hindre sykdom fra å spre seg.”

Plantegenetikere “løper for å bli stående på samme sted,” ifølge professor Namkoong, for å utvikle nye sykdomsresistente variasjoner av de viktigste kornslag. For å holde seg et skritt foran trusselen om pest og sykdom, må forskerne ha adgang til såkalte primitive variasjoner, slike som vanligvis finnes i landene i den tredje verdens.

Disse lokale variasjonene er nødvendige for å bevare utvalget i nasjonale “såfrøbanker”, slike som det amerikanske landbruksdepartement har i Fort Collins, Colorado. Amerikanerne ville antagelig bli forskrekket om de fikk vite at ikke en større mat- eller fiberplante som for tiden dyrkes i USA, er hjemmehørende i landet!

Den store krisen som genetikerne nå står overfor, er et jevnt bortfall av naturlige variasjoner i verden. Novembernummeret i 1982 av bladet *Environment* rapporterer i en artikkel skrevet av Walt Reichert:

“Dette forrådet av genmateriale blir stadig mindre i USA og andre land. I USA har moderne landbruksøkonomi tvunget bort bonden som gikk inn for å være selvforsynt, og som baserte seg på plante- og dyresorter av lokal opprinnelse. Disse er blitt erstattet av vidtspredte gårdsbruk som bare dyrker én sort med tanke på big business.

Samtidig har eksporten av den amerikansk-finansierte “grønne revolusjon” med sine fenomenalt produktive ris-, hvete- og maiskrysninger, forminsket bruken av lokale sorter rundt omkring i verden — og dermed utryddet tusener av det moderne landbruks foreldrebestand.”

Det er ikke nok bare å bevare naturlige variasjoner i såfrøbanker; men også nødvendig fortsatt å ha adgang til dem i vill tilstand. På sine opprinnelige steder tilpasser de ville variasjoner seg hele tiden de truslene som rettes mot dem, i et dynamisk forhold til de naturlige omgivelser.

Derfor er planteforskere særlig engstelige for politiske sammenbrudd i store deler av den tredje verden, som er kilden til så mye av deres naturlige bestander.

Laboratoriet ved frølagrene i Fort Collins i Colorado tester jevnlig spireevnen til frø som er utvalgt blant 100 000 forskjellige planteslag.

Ironisk nok har Etiopia lenge vært en stor kilde for genetisk mangfoldighet for mange avlinger i den tempererte sone. For eksempel beskytter en etiopisk art kalifornisk bygg fra den ruinerende gule dverg-syken.

For ikke lenge siden forbød de etiopiske myndigheter eksport av genmateriale i enhver form og variasjon.

Ekspertene forutsier at land i den tredje verden, som ofte klager over å måtte betale stive priser for nye variasjoner som er utviklet i Vesten på grunnlag av deres gamle grunnstammer, vil komme til å kreve større kontroll over sine genetiske ressurser, omtrent som de arabiske statene har gjort siden 1974 når det gjelder olje.

Nesten overalt vekker det minskende genforrådet bekymring. Ikke bare korn, men grønnsaker så

som grønne bønner og kanneerter hviler nå på et meget begrenset genetisk grunnlag. Ifølge dr. Erna Bennett, tidligere tilknyttet Ernærings- og landbruksorganisasjonen i Roma, er alle de større avlingene i Europa avhengige av fem til ti variasjoner.

Dr. Bennett fortalte i 1973 til *Den Enkle Sannhet* at om ikke det genetiske forfallet ble stoppet, så vil menneskeheten stå overfor muligheten av “kontinentvid hungersnød” i en ikke altfor fjern fremtid!

Forskere tror at de har en løsning på krisen med det minkende genforrådet: genspleising eller “rekombinante DNA-teknikker”. Dette går ut på at man spleiser sykdomsresistente anlegg fra en variant inn i en annen, muligens til og med over barrierene mellom artene.

Men eksperter forutsier at det vil ta mange år før dette får noen praktisk betydning for jordbruket. I mellomtiden vil flere verdifulle genetiske ressurser forsvinne.

Faktum er at genspleising er enda et forsøk på å behandle årsaken til det verdensomfattende sammenbruddet av naturlige, tradisjonelle metoder i jordbruket.

Verdensomfattende planteepidemier kommer. Som professor Namkoong har forutsagt: “Når man først har mistet det genetiske grunnlaget, kan man ikke vinne det tilbake. Stor hungersnød er uunngåelig innen 50 år, selv med en befolkningstilvekst på null.”

Det som er så åpenbart i Øst-Afrika idag, kommer til å bli et verdensomfattende fenomen før tidsalderen med menneskelig vanstyre er over. □

Denne boken vil forbløffe deg!

*Du har aldri lest noe lignende. Merkeligere enn fantasi, og likevel sant! Etterhvert som den spennende historien i vår gratis bok, **De forente stater og Storbritannia i profetiene, utfolder seg, blir USAs, Storbritannias, Skandinavias og Vest-Europas sanne identitet i Bibelen mere og mere tydelig. Denne identiteten er nøkkelen til å forstå profetier som er skrevet for våre dager. Nå kan du oppdage hvem du virkelig er, og hva fremtiden har i vente for deg, din familie og din nasjon.***

Innblikk i verdensbegivenheter og trender

Europeisk valutaenhet

Europeerne har tatt et nytt skritt i sin lange søken etter enhet. Det viser seg i form av en økonomisk enhet

som stadig vokser i popularitet og vanlig bruk.

Den europeiske valutaenhet — "European Currency Unit" eller ECU — ble introdusert i 1979 og er blitt ett av de mest

populære låne- og utlånsmidler på det internasjonale finansmarkedet.

Kortordet ECU leder tanken hen på en gammel fransk mynt, écu, som kom i sirkulasjon i det 14. århundre.

Medlemmer av Fellesmarkedet (EF) har brukt ECU som avregningsenhet og hjelp til å etablere relativt faste valutakurser mellom de forskjellige valutaene i EF.

Det er i ikke liten grad stabiliteten som har gjort ECU så ettertraktet. Siden den er knyttet til det europeiske pengesystem, er ikke kursen på ECU utsatt for ustabile påvirkninger fra andre valutaer, som f.eks. den amerikanske dollaren.

ECUs voksende popularitet har vært dramatisk.

ECU-Eurobond rangere nå som nummer tre etter amerikanske dollar og vesttyske mark. Og selv om forbrukere ennå ikke kan bruke ECU istedenfor mark, franc, gylden, kroner, lire eller drakmer, er det allerede blitt preget en prototype på ECU-mynten. Dette året kommer europeiske banker til å utstede reisesjekker basert på ECU.

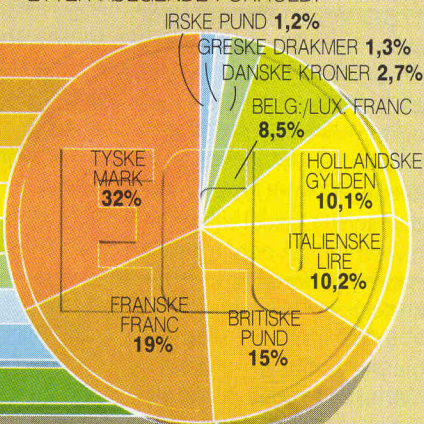
Hvilken innflytelse vil ECU etterhvert få i Europa? Robert Ball, skribent i *Fortune Magazine*, bemerket: "Selv om byråkratene i EF ble meget overrasket over hvilken eksplosiv vekst ECU har fått, klager de ikke. De betrakter ECU som forløperen for en europeisk valuta som kan gjøre Europa til en politisk enhet." ■

VEKSLINGSKURSER* ETTER VALUTAENS BETYDNING FOR ECU

EN ECU ER VERD:

2,23	TYSKE MARK
6,83	FRANSKE FRANC
0,60	BRITISKE PUND
1384,09	ITALIENSKE LIRE
2,52	HOLLANDSKE GYLDEN
44,91	BELG./LUX. FRANC
8,03	DANSKE KRONER
91,32	GRESKE DRAKMER
0,72	IRSKE PUND
0,72	AMER. DOLLAR

SAMMENSETNING AV ECU VERDIEN PÅ ECU FLUKTUERER MED VERDIEN TIL MEDLEMSVALUTAER ETTER FØLGENDE FORHOLD:

*Pr. 28/11-1984

Bøndene risikerer kjemisk forgiftning

Helsebevisste forbrukere har i årevis vært bekymret på grunn av bruken av kjemiske midler i landbruket. Den største risikoen ved bruk av plantevernmidler løper imidlertid bøndene selv.

Ifølge det australske helsevesen forgifter rundt 10 prosent av australske bønder seg selv med kjemiske plantevernmidler

hver sommer. I løpet av sprøytesesongen ble for eksempel 11,5 prosent av fruktdyrkerne i Goulburn og Shepparton-distriktene utsatt for kjemisk blodforgiftning. I New South Wales viste det seg at rundt 10 prosent av kvegoppdretterne og 15 prosent av hagebrukerne led av en viss kjemisk betinget blodforgiftning.

Selv om det ikke er registrert noen dødsfall i denne sammenheng, har flere bønder fått svekket arbeidskraft og plages av åndenød forårsaket av høyt innhold av organiske fosfater i blodet.

I alvorligere tilfeller angripes giftstoffene av svimmelhet, lammelse, hodepine, uklart syn og voldsom svetting.

Man mener problemet er forårsaket av at bøndene ikke bruker beskyttelsesklær og ikke følger sikkerhetsforskriftene. De fleste forgiftninger skjer når kjemikaliene trenger gjennom huden. Man kjenner ennå ikke alle symptomene og bivirkningene som vanlige kjemiske midler i landbruket gir. Soppmidler som inneholder klorin kan kanskje fremkalle kreft. I 1983 noterte man i Royal

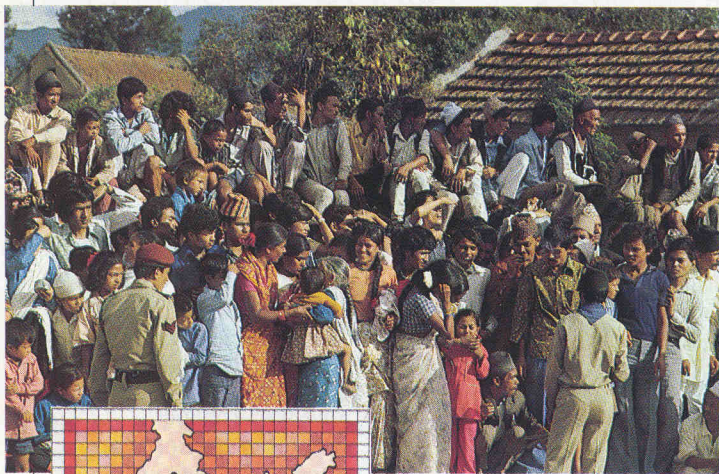
Hobart-hospitalet i Tasmania en økning av leukemi hos epledyrkere som brukte store kvanta insektmidler. ■

Spraying av soyabønner i Iowa: Ikke alle giftige effekter er kjent.

Indias økende innflytelse

India, som nå ledes av Rajiv Gandhi, har idag verdens neststørste befolkning, nest etter Kina. Hvert sjette menneske på

jorden bor idag i India, sammentrengt på en halvøy som er mindre enn en tredjedel av USA. Innen år 2000 venter man at India vil ha nær en milliard innbyggere.

Omtrent 25 indere fødes hvert minutt, det vil si 36 000 hver eneste dag, eller 13 millioner hvert år. Det betyr at India legger nesten et helt Australia til sin befolkning hvert eneste år.

Det yrende Calcutta med nesten 10 millioner innbyggere og Bombay med åtte millioner er Indias største byer. Indias hovedstad, New Delhi, har omtrent 500 000 innbyggere.

India er et kontrastenes land, noe som gjenspeiler seg i geografi, skikker, drakter, religion og språk. Inderne snakker 15 hovedspråk og nesten 800

andre språk og dialekter. Det dominerende språket er hindi.

Nesten alle religioner er representert i India. Fire av fem indere er hinduer, mens muslimene utgjør den største religiøse minoriteten. Sikhene representerer to prosent

av Indias befolkning og er hovedsakelig konsentrert i Punjab-staten.

Hinduismen anser kua for å være hellig og forbyr sine tilhengere å spise slikt kjøtt. Kyrne blir melket, men ikke slaktet.

India har en av verdens eldste sivilisasjoner, men er ung som nasjon. Først i 1947 ble India fri fra det britiske koloniveldet, da landet ble delt i det hinduiske India og det muslimske Pakistan.

På bakgrunn av de enorme problemer India har stått overfor, har landet hatt bemerkelsesverdige fremskritt. Produksjonen av matkorn er blitt mer enn fordoblet de to siste tiårene, og avlingene øker nå raskere enn befolkningstilveksten. Enda hele syv av ti indere arbeider med jorda, kan India likevel gjøre krav på å ha verdens syvende største industrielle økonomi. Landet eksporterer et vidt utvalg av maskiner, maskinverktøy, tekstiler, gjødselprodukter og kjemikalier. India har

mange naturrikdommer og er en av de fremste produsenter av kull, jern, elektrisitet, tømmerprodukter og gummi.

Men India sliter fortsatt med enorme problemer, med en omfattende fattigdom og underernæring. Halve befolkningen er

kronisk underernært, og bare én av fire kan lese og skrive. Allfor ofte møter man mennesker som lever under ubeskrivelig nedverdiggende forhold. I det hele tatt har fremgangen gått smertefullt langsomt på grunn av den voldsomme befolkningsekspløsjonen ■

Høyt blodtrykk og hjertet ditt

Hjertet ditt er den viktigste muskelen i kroppen. Slutter det å slå, dør du. Bli det dårlig, kan du pådra deg en skremmende rekke lidelser som medfører døden.

Det er nettopp det som skjer ved for høyt blodtrykk. Kroppen din, som uopphørlig blir bombardert med kriser og stress-situasjoner, er svekket, og evnen til å kunne stå imot sykdom er dårligere. Dessuten kan hjertet ditt bli ødelagt av en rekke sykdommer i kretsløpet.

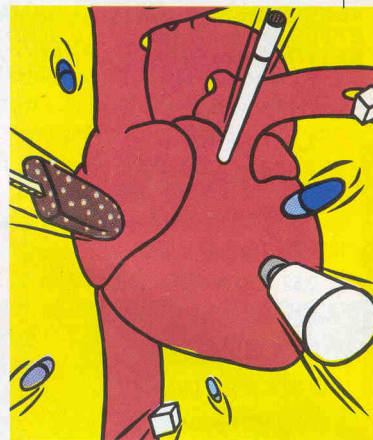
Er du en gjennomsnittstype, slår hjertet ditt rundt 70 slag i minuttet. Det blir over 100 000 slag hver dag, eller

Rundt 90% av høyt blodtrykk skyldes mer livsstil enn fysiske problemer.

over 2,5 milliarder slag i løpet av en gjennomsnittlig levetid på 70 år.

Daglig pumper hjertet ca. 6800 liter blod rundt i kroppen, over 170 millioner liter i løpet av livet. Blodtrykket uttrykker den kraften blodet har når det pumpes ut av hjertet og presser mot arterieveggene. Blodtrykket forandrer seg

uopphørlig, men øker under stress. Hvis du drikker kaffe eller te (milde stimulanter), kjører i rushtrafikk, gjennomgår en prøve, ber sjefen om fri, eller bekymrer deg på grunn av regningene, øker blodtrykket midlertidig. Det samme skjer ved sterke følelser som sinne, opphisselse eller

fyrt.

Høyt blodtrykk inntreffer når du er under for meget stress. Blodtrykket stiger og blir liggende på det nye nivået.

Livsforsikringsselskaper kan fortelle at blodtrykket er den beste indikatoren på hvor lenge du kommer til å leve. En 35 år gammel mann med et blodtrykk på 150/100, dør 16 år tidligere enn en med "normalt" blodtrykk på 120/80.

Rundt 90 prosent av høyt blodtrykk skyldes mer livsstil enn fysiske problemer. Hittil har de fleste legene behandlet høyt blodtrykk med medikamenter. Til tross forat flere og flere førende forskere er klar over at

skifte av livsstil er en bedre løsning, er det fortsatt lettere og mer lønnsomt å ordinere medikamenter enn å råde pasienten til å gå ned i vekt, slutte å røyke, droppe bekymringer, mosjonere mer og redusere forbruket av salt, kolesterol og foredlede matvarer.

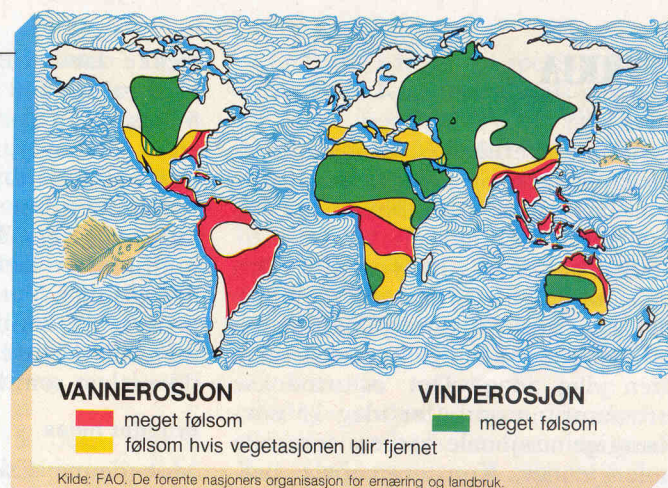
Poenget er klart: Sunnheten i hjertet og andre vitale organer er nøkkelen til livslengden og hvilken glede du kan få ut av livet. Det er avgjørende viktig å bli kvitt for høyt blodtrykk.

I dette nummer av *Den Enkle Sannhet* finner du en artikkel med titelen "Hvordan vi best kan overvinne stress", som gir konkrete råd som bokstavelig talt kan redde ditt liv. ■

Den stille katastrofe

På en tid da man trenger en stor økning i avlingene for å skaffe økende befolkninger mat, blir matproduksjonen i alvorlig grad undergravet av et omfattende tap av jordsmønn.

Ifølge en rapport fra Worldwatch-instituttet blir menneskets mest dyrebare fysiske ressurs, fruktbar matjord, i mange kritiske områder verden over erodert, utvasket, blåst vekk og ødelagt raskere enn den blir fornyet. I enkelte områder blir nedgangen i jordsmønnets fruktbarhet midlertidig skjult av forbedrede avlingssorter og

en omfattende bruk av kunstgjødsel.

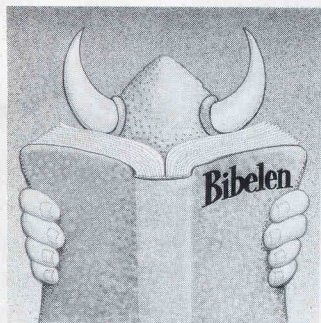
Ifølge rapporten mister nesten halvparten av den dyrkbare marken i USA mere matjord enn den greier å fornye. I India, et annet kritisk matproduserende område, er tapet av matjord enda verre: 60 prosent av den dyrkbare marken blir erodert altfor raskt. Og antagelig mister Sovjetunionen enda mere matjord enn begge disse landene.

I noen vestafrikanske områder har tapet av matjord kommet opp i flere tommer på grunn av vanskjøtsel. Resultatet er at kornavlingene er redusert til under det halve, mens enkelte bøtteslag gir 40 prosent mindre avkastning enn det normale. Satellittbilder nylig har vist at store mengder jordstøv blir ført fra Nord-Afrika ut i

Erosjonen gjør dyrebare dyrkbare mark til en ressurs som ikke kan fornyes.

Britiske og amerikanske studier viser at butikktvervier øker prisen på forbruksvarer vesentlig, og at den typiske butikktv er i arbeid og er vel så ofte mann som kvinne. Studiene viser at nesten halvparten av alle kunder ville mislike å bli utsatt for tilfeldige kontroller av butikkvakter, mens de fleste ikke har noe imot å bli passet på av kameraer eller detektiver i sivil.

Nordmenn og Bibelen

En av 20 nordmenn leser Bibelen daglig, viser en undersøkelse som Markeds- og Mediainstituttet, MMI, har foretatt for Det Norske Bibelselskap, ifølge Osloavisen *Vårt Land*.

I en kommentar sa generalsekretæren i Bibelselskapet, Gunnar

Stålsett, at tallene ikke var overraskende. Ingen hadde grunn til å tro noe annet. Den prosentvise inndeling av nordmenns vaner når det gjelder lesning av Bibelen ifølge undersøkelsen fordelte seg slik:

- 5% — hver dag
- 10% — minst én gang i uken
- 16% — minst en gang i måneden
- 28% — minst én gang i året
- 62% — leser aldri i Bibelen

Ifølge avisen viste resultatene også at vestlendinger, kvinner, gamle og de med lavlønn og dårlig utdanning leser Bibelen oftere enn andre. På den annen side leser Oslofolk, menn, ungdom og folk med høy inntekt og høyere utdanning, Bibelen minst. ■

“En tredjedel . . . av jordens matjord er blitt til en ressurs som ikke kan fornyes . . .”

Atlantehavet.

Under presset for å produsere mere mat for voksende befolkninger, eller for å få de økonomiske endene til å møtes, slutter mange bønder over hele jorden med terrassedyrkning, vekselbruk og brakkpløyning [sv. lægning i tråda], som alt

er med på å konservere jordressursene. Marginelt land og bratte skråninger blir pløyet opp, overbeitet eller rensset for tømmer og vegetasjon. Slikt sårbart land eroderer og mister sin fruktbarhet raskt.

Worldwatch-instituttet konkluderer: "På grunn av den kortsynte måten en tredjedel til halvparten av verdens dyrkbare mark blir skjettet på, er matjorden på denne marken blitt omdannet fra en fornybar ressurs til en ressurs som ikke kan fornyes . . . Erosjon vil til sist føre til høyere matvarepriser, sult, og ganske sannsynlig vedvarende lommer av hungersnød."

Ikke glem å lese artikkelen "Er vi truet av hungersnød?" i dette nummer. ■

TYRKIA

(Fortsatt fra side 6)

Mikhael Cerularius, Konstantinopels patriark, og hele kirken i øst!

Konstantins drøm om en universell kirke ble knust.

Splittelsen i 1054 skilte den ortodokse kirke i øst — i Hellas, Russland, på Balkan og i Midtøsten — fra Roma. Splittelsen eksisterer den dag idag. Det østortodokse trossamfunn omfatter idag 15 uavhengige nasjonale kirker, som alle anerkjenner Konstantinopels patriark som sin åndelige leder. Han er *primus inter pares* — “den første blant likemenn” — ut fra det syn at Konstantinopel har vært moderkirke for kristenheten i øst siden det 4. århundre. Den ortodokse kirke tilbakeviser pavens ufeilbarlighet og overhøyhet.

Turbanen kommer til Konstantinopel

Det neste store kapitlet i Konstantinopels historie begynte 29. mai 1453. På denne skjebnesvangre dagen erobret ottoman-tyrkere under Sultan Mehmed 2. festningsbyen etter en syv måneder lang beleiring. Det østromerske rike brøt sammen, noe som betydde slutten på den europeiske middelalder.

De invaderende tyrkerne førte med seg islam som sin religion. Konstantinopel, som hadde vært kristen i 11 århundrer, ble hovedsete for kalifatet og ble gjendøpt til Istanbul. Justinians Sofiakirke — som en gang i tiden hadde vært symbolet på den triumferende kristendommen — ble over natten omgjort til muslimsk moské. Ortodokse kirkeledere i Istanbul godtok muslimenes styre, idet de erklærte: “Heller en turban i Konstantinopel enn en romersk kardinals røde hatt!”

På høyden av sin makt styrte de fryktede tyrkerne landområdene fra Bagdad til Marokko, fra Russlands stepper til Den persiske gulf. Det ottomanske rike varte i over fire og et halvt århundre inntil det ble oppløst under 1. verdenskrig.

I 1922 proklamerte Kemal Atatürk Tyrkia som republikk. Idet han forkastet århundrers ottomansk imperialisme og tradisjonelle orientalske vaner, forandret denne visjonære statsmannen hurtig Tyrkia til et samfunn bygget på vestlig mønster — ved bokstavelig talt å

trekke landet etter nakken inn i Europa og det 20. århundre! Det finnes ingen parallell i historien til en så total overgang fra én tradisjon til en annen i løpet av så kort tid.

Som resultat av Atatürks verdensliggjøring av Tyrkias muslimske samfunn, er kirke og stat fullstendig adskilt i Tyrkia idag. Skjønt 98 prosent av innbyggerne er muslimer, anerkjenner Tyrkias grunnlov ikke islam som landets religion.

Bruddet heles

Mot denne bakgrunn kan vi nå betrakte de nåværende regionale utviklingstendenser i et klarere perspektiv.

To viktige linjer som gjør seg stadig mer gjeldende, innebærer enorme konsekvenser for Tyrkias fremtid. Den første gjelder forholdet mellom Vatikanet og den ortodokse kirke i øst. Den andre vedrører Tyrkias forhold til Europa og Midtøsten.

Kan den nesten tusen år gamle kløften mellom ortodokse kristne og de romersk-katolske heles? Dette spørsmålet blir omfattet med stadig større oppmerksomhet i Roma og rundt hele det østlige Middelhav. Selv den hovedsaklig ikke-kristne befolkning i Tyrkia — særlig de med høyere utdannelse — ser de enorme konsekvensen dette kan få.

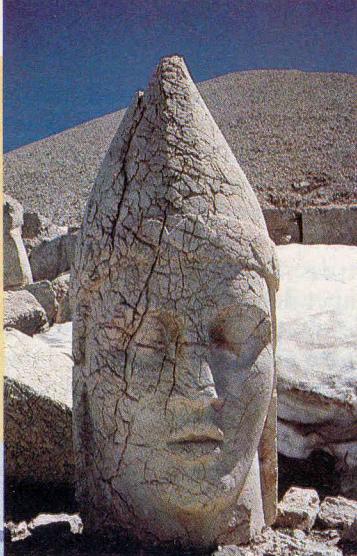
I de senere år har pave Johannes Paul 2. ofte talt inntrengende om nødvendigheten av “en tilnærming mellom den åndelige arv fra de kristne kulturer både i øst og vest” — med andre ord mellom de ortodokse samfunn i øst og de romersk-katolske og de protestantiske i vest.

I november 1979 reiste paven til Istanbul for å besøke den økumeniske ortodokse patriark Demetrios 1., den åndelige leder for de ortodokse troende over hele verden. Demetrios betraktes av ortodokse kristne som den 269. etterfølger til Andreas, en av Jesu disipler.

Hensikten med pavens økumeniske besøk var lanseringen av et fullt utarbeidet prosjekt for å oppnå forsoning mellom de romersk-katolske og de ortodokse kirkene,

Øverst fra venstre: Sovjetisk skip på vei gjennom Bosporus; 2000 år gammelt stenhode av en anatolisk gud på Nemrut-fjellet; Isjak Pasjas moské og palass, med Ararat-fjellet i bakgrunnen; saueflokk drives langs havnen i Trabzon ved Svartehavet; skolepiker i uniform i Konya; kvinner som vever tepper i butikk i Istanbul.

som har vært skilt siden 1054. Paven sa han håpet at full forsoning ville finne sted innen utgangen av dette århundre.

Da han kom tilbake til Roma etter sitt "religiøse toppmøte", erklærte pave Johannes Paul 2.: "Man kan ikke som kristen — jeg vil til og med si som katolikk — puste med bare én lunge; det er nødvendig å ha to lunger, det vil si både en orientalsk og en vesterlandsk."

Demetrios sies å dele pavens ønske om å styrke båndene mellom den ortodokse og den romersk-katolske kirke.

Det var pave Johannes Paul 2.s forgjenger, pave Paul 6., som tok det første store skritt for å oppnå enighet med de ortodokse kirker. I 1964 møtte pave Paul patriarken Arthenagoras 1., (Demetrios' forgjenger) på Oljeberget i Jerusalem, hvor de to utvekslet et fredens kys og ba sammen. Året etter tilbakekalte patriarken og paven offisielt de gjensidige bannlysninger som ble utvekslet i år 1054, som en betydningsfull symbolsk gest. I 1967 besøkte de hverandre i henholdsvis Istanbul og Roma. Det var første gang en pave besøkte Tyrkia siden år 711 e.Kr.

Et tilløp til forsoning mellom Vatikanet og Tyrkias regjering ble også påbegynt under Paul 6.s pontifikat. I 1965 sendte Vatikanet tilbake til tyrkerne en fane som kristne styrker erobret under slaget ved Lepanto i 1571. I dette sjøslaget måtte en alliert kristen flåte måle krefter med den tyrkiske marine i en kamp om Kypros.

Vil full gjenforening bli oppnådd mellom katolikker og ortodokse i dette århundre? Enkelte observatører tror at disse eldgamle og rivaliserende kirkene faktisk snart kan få et fortvilet behov for hverandre — at konkurransen er altfor kostbar i en verden som blir stadig mer verdsliggjort og ateistisk, og hvor tradisjonell kristendom utsettes for stadig større risiko for å bli utslettet. Pave Johannes Paul 2. har ofte talt om sin visjon om "en forenet åndelig front" i en verden som hurtig faller fra hverandre.

Dette er kanskje et spesielt viktig hensyn for Konstantinopels patriarkat. Det moderne Tyrkia har liten bruk for en kristen leder i et muslimsk Istanbul. Tyrkerne anser patriarkatet som en levning fra det bysantinske rike som de erobret i 1453. Den tyrkiske regjering holder den ortodokse kirkes verdslige affærer sterkt i tømme. Det har gjort at enkelte tror at Konstantinopels kirke kanskje en vakker dag vil oppdage at den trenger den styrke og prestisje som en forening med Roma ville føre med seg for i det hele tatt å kunne overleve.

Konstantinopel var engang et mektig senter for halvparten av den kristne verden. Optimistisk teologer tror at Roma og Konstantinopel fremdeles en dag kan ta opp igjen sitt gamle forhold som søsterhovedsteder for en forenet kristenhet — en forenet kristenhet som kan komme til å spille en stor rolle når det gjelder å påvirke verdenspolitikken!

Tilnærming til islam

Konsekvensen av en slik utvikling for det muslimske Tyrkia ville bli enorm.

Tenk bare: Et muslimsk land i fokus for en mektig forenet kristenhet! Tyrkias historiske rolle som en bro mellom to verdener — den kristne i vest og den muslimske i øst — ville automatisk bli styrket.

Hyppigheten av Vatikanets og europeiske regjeringers tilnærming til den muslimske verden tyder på at muligheten for at så skal skje, stadig øker.

Den romersk-katolske kirke har erklært at den ønsker å fjerne århundres mistanke og mistillit mellom kristendommen og islam slik at man sammen kan skride inn i en ny samarbeidets æra. Under sitt besøk til Tyrkia sa pave Johannes Paul 2. at det er "maktpåliggende... å anerkjenne og utvikle de åndelige bånd som forener oss [kristne og muslimer] for sammen å kunne beskytte og fremme for alle mennesker... sosial rettferdighet, moralske verdier, fred og frihet."

Disse synspunktene har fått gjenklang hos muslimske ledere. Avdøde kong Feisal av Saudi-Arabia bidrog til å åpne veien til forståelse mellom katolikker og muslimer med det budskap han sendte til pave

Paul 6. i 1966: "Vi tror begge på én Gud, vi ærer begge den velsignede Maria. Islam og Kirken må *slå sine styrker sammen* for å motarbeide ondskap og ateisme."

Skulle en slik allianse mellom kristendommen og islam — mellom Europa og den arabiske verden — finne sted, kan det godt tenkes at Tyrkia vil spille en sterkt medvirkende, endog uunnværlig, rolle i dens utforming. I kraft av sin unike beliggenhet mellom to verdener kan Tyrkia komme til å bli kastet inn i rollen som "mellommann" i arbeidet med å skape denne nye politisk-religiøse konfigurasjon, som fullstendig vil bryte med enhver presedens.

Tyrkias bånd til Europa ble ytterligere forsterket da landet ble assosiert medlem av Det europeiske fellesmarked (EF) i 1963.

Men innen midten av 1960-årene begynte det brennende Kyprosproblemet å drive en kile mellom Ankara og dets vestlige allierte i både Nato og EF. Den tyrkiske militærintervensjonen i den nordlige delen av Kypros i 1974 økte denne kløften ytterligere. I og med at Tyrkia opphevet demokratiet i september 1980, ble landet telt ut av den europeiske familie.

I 1980 stod Tyrkia ved en farlig korsvei i sin historie. Landet befant seg midt oppe i et stadig større økonomisk og politisk kaos samtidig

før Tyrkia igjen kan oppnå status som assosiert EF-medlem. Men forhandlinger mellom Tyrkia og EF er blitt gjenopptatt, og det problematiske forholdet synes langsomt å bli bedre.

Til tross for at tyrkerne synes vennskapet deres møter liten gjensidighet, innser de at landet ikke kan gjøre stort annet enn fortsatt å ha økonomiske og forsvarsmessige forbindelser med Vesten. "Vi er europeere til tross for Europa," hevder en tyrkisk senator. Det er sannsynlig at Tyrkia fortsatt vil stå på linje med de europeiske nasjoner. Mange tyrkere håper på fullt EF-medlemskap med tiden.

Europeerne på sin side er svært klar over Tyrkias nåværende og fremtidige nytteverdi ut fra et geo-politisk synspunkt. Utviklingen på både de religiøse og de politiske områder gjør dette stadig mer klart. Veteranene blant europeiske observatører tror at Tyrkia vil få fullt EF-medlemskap innen 1990.

Helling mot øst

De anstrengte forholdene mellom Tyrkia og Europa det siste tiåret har medført at tyrkerne nå utbedrer sitt forhold til sine østlige naboer.

I over et halvt århundre etter 1. verdenskrig neglisjerte Tyrkia sine bånd med det arabiske Midtøsten og vendte seg isteden sterkt mot Europa og Vesten, som vi allerede har sett.

I kjølvannet av dets uenighet med sine europeiske allierte har Tyrkia på nytt begynt å dyrke sine forbindelser med araberlandene i et stadig hurtigere tempo de senere årene. Ankara har vendt seg mot den arabiske verden for penger, olje og arbeid. Handelen med muslimske land utvikler seg raskt.

Tyrkia er på god vei til å gjenopprette sin plass i Midtøsten!

Tyrkerne betrakter ikke sine stadig sterkere kulturelle og økonomiske bånd til Midtøsten som noen hindring for et godt forhold til Vesten. Deres "tilnærming til Østen" har sine naturlige røtter i deres felles muslimske arv og kravene fra den tyrkiske økonomi.

Tyrkia har lenge gjennomgått en identitetskrise. De fleste tyrkere ønsker å være en del av Vesten, og likevel har Tyrkia aldri vært helt sikker på sin plass i den vestlige

Pave Johannes Paul 2. i møte med den ortodokse patriarken Demetrios 1. Istanbul i november 1979.

Forankret i Europa

I lys av dette vil vi nå ta for oss Tyrkias nåværende forhold til Europa og Midtøsten.

Skjønt størstedelen av landet ligger i Asia, betrakter Tyrkia seg hovedsakelig som en europeisk nasjon. Det pro-vestlige Tyrkia har vært medlem av Nato siden 1952. Med sine 550 000 mann i uniform har Tyrkia idag den største hæren av alle Nato-landene nest etter USA.

Som Natos sørøstre hjørnestein ligger Tyrkia mellom Russland og Midtøsten, innen angrepshold til de livsviktige oljeområdene i Den persiske gulf — noe som er av stor potensiell betydning i en oljehungrig verden.

med at terrorisme fra høyre- og venstrekrefter splittet landet ytterligere. Det militære grep inn, og demokratiet opphørte inntil videre.

Siden dengang har landet hatt en dramatisk fremgang. Lov og rett er blitt gjenopprettet. Den tyrkiske økonomi, som var på konkursens rand, er nå blant dem som bedre seg hurtigst i hele verden. I november 1983 ble det holdt valg på nytt parlament. Den borgerlige kandidaten Turgut Özal, mannen som skal ha æren for denne økonomiske veksten, ble valgt til statsminister til tross for at han ikke var særlig populær blant de militære.

EF-ledere hevder imidlertid at demokratiet foreløpig bare delvis er blitt gjenopprettet i Tyrkia. Fremdeles står mye igjen, fremholder de,

verden. Hendelser det siste tiåret har også gitt ny næring til følelsen av at Vesten diskriminerer Tyrkia på grunn av landets muslimske arv.

Tyrkia kjemper fortsatt med sin "schizofreni". Det er både vest og øst, europeisk og muslimsk.

Mer enn noensinne før befinner Tyrkia seg idag i en unik posisjon som bro mellom det muslimske Midtøsten og det kristne Vesten.

PERSONLIG

(Fortsatt fra side 1)

arbeidsgiverne også innstilt på å skaffe seg hva de kan "få"?

Men verden glemmer — om den noensinne har visst det — at fred, lykke, tilfredshet og glede er åndelige kvaliteter! Det finnes en grunnleggende åndelig LOV som er i

Mellomårene

(Fortsatt fra side 21)

viss tid være en effektiv irettesettelse for å fjerne dårlige vaner. Hvis fysisk avstraffelse blir brukt, så husk at barnet *aldri* må tilføyes skade. Barnemishandling fører til vedvarende fysiske — og enda viktigere — psykiske og emosjonelle skadevirkninger for barnet.

Straffen må alltid stå i forhold til forseelsen. Bruk sunn fornuft når du straffer. Husk på at barn ikke er voksne, og at du ikke kan vente at de skal handle helt som voksne når de er små. Vær realistisk. Ikke *overreager* eller *straff for strengt*. Prøv å finne den rette balanse. *Vær ikke sint*, men *kjærlig* når du straffer. Hvis du følelsesmessig er ute av balanse, skal du vente til du blir roligere før du tar barnet for deg. La ikke dine følelser omtåke din dømmekraft.

Husk også at det enkelte ganger kan være like virkningsfullt å la *nåde* gå for rett. Å vise en overbærende holdning fra foreldrenes side ("Jeg skal ikke straffe deg *denne* gangen, men..."), vil gi barnet inntrykk av at dere er reale, selv om barnet ikke fullt ut forstod det foreliggende problem. Og selv

Det ansvar som pålegges Tyrkia på grunn av dets geo-politiske beliggenhet og dets historiske erfaring, går først nå opp for mange av landets innbyggere.

Siden landet har historiske og religiøse bånd som binder det *både* til Europa og Midtøsten — og nå også har fått sterkere politiske og økonomiske bånd til begge sider — kan det godt være at Tyrkia nok

ubønnhørlig bevegelse, og som styrer alt liv! Den styrer ikke bare disse åndelige betingelsene for velvære, men også grunnlaget for en verdensomfattende økonomisk fremgang! Denne grunnleggende loven er rett og slett utadvendt *kjærlighet*! Jeg betegner den gjerne ved ordet "*gi*" — og brudd på den med ordet "*få*".

når du gir en rettmessig korporlig straff, må du aldri være "langsint" overfor barnet. La det få vite at du straffet det til dets eget beste, men nå er saken opp og avgjort. Gi det sjansen til straks å forandre sinnelag eller oppførsel.

Det er også viktig å belønne god oppførsel. Positiv oppmuntring av *riktige* handlinger er like effektivt som straff for de gale. Ros barna dine når det er grunn til det. Gi uttrykk for din glede når du ser at de viser god oppførsel. Gi dem anerkjennelse for hjelpsomhet og hensynfullhet. Slik belønning vil gi kraftig støtte til dine ord om at god oppførsel bringer glede og harmoni. Ros kan gjøre underverker.

Summa summarum: Husk at barna dine i førpuberteten er unge og fulle av pepp. De er vitebegjærlige, lettpåvirkelige og formbare. Få god kontakt med dem, og hjelp dem å få god kontakt med Gud, så vil han hjelpe dem.

Bli virkelig kjent med barna dine og forstå dem. Vis interesse og omsorg. Gi dem oppmuntring og legg et solid grunnlag i disse viktige årene. Din innsats nå vil gi evig utbytte! □

Neste artikkel vil ta for seg tenårene.

engang er på vei til politisk makt og innflytelse på verdensarenaen — og følgelig skyteskive for dets tradisjonelle fiender i nord, russerne.

Følg med Tyrkia!

Den Enkle Sannhet vil fortsatt orientere sine lesere om de aktuelle livsviktige tendenser og begivenheter som finner sted i dette strategisk så vitale landet — kryssningspunktet mellom øst og vest. □

Det later til at vi alle er besatt av å "*få*". Denne innstillingen er roten og *årsaken* til alle verdens vansker og onder!

Prinsippet som innebærer å "*gi*" — å tjene, samarbeide, hjelpe, dele, er Skaperens egen grunnleggende LOV. Denne verden har forsøkt å komme rundt denne loven, og nå er den falt som offer for den. □

Du har antagelig blitt foruroliget . . .

over oppslag i pressen om hva *Den Enkle Sannhet* tilrår i barneoppdragelsen.

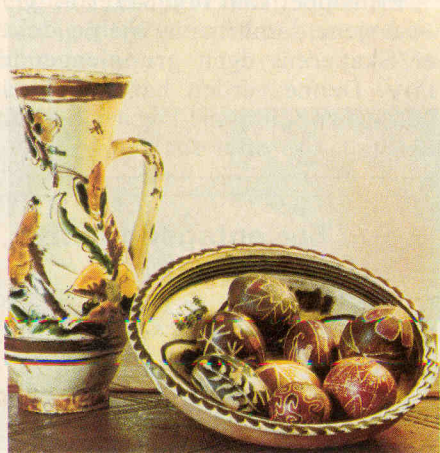
Og du burde bli foruroliget i en verden som går fra den ene ytterlighet hvor barneoppdragelsen forsømmes, til den annen hvor barna mishandles. Vi står helt og holdent i midten, idet vi tar avstand fra både barnemishandling og forsømmelse fra foreldrenes side.

Det er kjernen i hva *Den Enkle Sannhet* lærer: Vi oppmuntrer våre lesere til å lære barna å tenke og å ta avgjørelser ut fra en ånd og holdning av kjærlighet mot andre og med tanke for andres ve og vel — og at egoisme, misunnelse og fiendskap mot andre er galt!

Hvis du ønsker sannheten om årsakene til barnemishandling, så les "Sannheten om barnemishandling" i neste nummer. Vi vil også anbefale at du leser "Mishandling i hjemmet — den fordede misgjerning" i aprilnummeret 1984, samt at du fortsetter å følge serien om Sannheten om barneoppdragelse.

KILDEANVISNING, BILDER: S. 2: Campbell — Sygma. S. 3: Fotos: Campbell — Sygma. S. 6: Øverst: Keler — Sygma; i midten: Alpay — Sipa; nederst: Michaud — Woodfin Camp. S. 11: Tegning av PT-staben; foto: Hal Finch — PT. S. 14-15, fra venstre: Purcell — Photobank; Halford — PT; Parsons — Photobank; Four by Five; Smith — PT; Hines — Masterfile; Purcell — Photobank. S. 17-19: Fotos: G.A. Belluche jr. — PT. S. 22: Med tillatelse fra Det amerikanske jordbruksdepartement. S. 23: Øverst til venstre: PT-diagram av Monte Wolverton; nederst til høyre: Gillette — After Image. S. 24: Øverst til venstre: Reichman — Visions; nederst til venstre: L. Greg Smith — PT; til høyre: Elaine Cohen. S. 25: nederst til venstre: Monte Wolverton; øverst til høyre: Elaine Cohen; nederst til høyre: Dix — After Image. S. 26-27: Øverst til venstre: Stumpf — PT; øverst til høyre: Alpay — Sipa; resten: R. og S. Michaud. S. 28: Giansanti — Sygma. Baksiden, fra venstre: Dep. for turisme — Romania; Wide World; American Stock.

HVORFOR millioner helligholder PÅSKE...

Og likevel kjenner de ikke opprinnelsen til høytiden! Har du spurt deg selv hvor den kom fra? Millioner har siden barndommen fått høre at påsken er til minne om Jesu oppstandelse. Men hvorfor påskeegg, solrenningsritualer og fastelavnsboller? Svarene vil overraske deg! Du vil bli forbauset over de fakta som presenteres i vårt gratis hefte *Sannheten om påske* som nettopp har kommet på norsk. Du får heftet om du sender inn svarkortet i utfylt stand eller skriver til vår adresse nærmest deg.

Tilbud om GRATIS litteratur!

